

42

Ш 35

Василь
ШВЕЦЬ

Вибране

Василь
ШВЕЦЬ

Вибране

Державне видавництво
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
Київ - 1957

B. Ubley

Лірика

Із книжки

„Добрий ранок,
Україно!“

* *
.

Прощай, мій Дніпре!
Ще не раз
я зупинюсь перед тобою,
зустрівши сонце в ранній час,
твоею вміюся водою.

Прощай!..
А може, тільки сон?
А може, марево безкрає?
Та наш останній батальйон
похмурий берег залишає.

Далекі відблиски пожеж...
В передчутті, що ворог близько,
ти і зітхаєш, і ревеш,
здіймаючи вогненні бризки.

А я схвильований стою.
Якби я міг, то в ці хвилини
всю воду випив би твою
до дна, до краплі, до цятини.

1941

І Д У

Іду, іду на смертний бій.
Горю і гасну в тьмі сирій.
Іду. Горджуся і боюсь,
що я, можливо, не вернусь
до наймиліших берегів,
де я родився і мужнів,
до шелестіння білих трав,
де я любив, де я кохав.

Зелений виросте ковил
в степу над тлінністю могил.

І, може, через сотні літ,
натрапивши забутий слід,
нащадок прийде й пом'яне
мене, далекого мене.
Мені не треба ні хвали,
ні слави більшої, коли
нащадок скаже: — Він за нас,
не розгорівшись, погас.

1942

ХУРТОВИНА

Не видно світу. Віє, стогне.
Мої вітри, мої сніги!
У час такий сам біс подохне,
а з ним і наші вороги.

Мої вітри, мої долини,
принишклі хати шахтарів
і терикони темпосині,
мене ваш подих обігрів.

На все життя. Тепло вуглинок,
яке ти миле, світе мій!
За тебе, за оцей будинок
гримить, не затихає бій.

Стає червоночорним льодом
під ворогами білий сніг.
Ми їх dokonуем, колотим,
а хуртовина сліпить їх.

Над боєм закружляє з свистом,
обжалить руки, з ніг зіб'є.

Як добре, що вона фашистам
націлитися не дає.

Вона не вперше і не вдруге
стає супутницею нам.
Летить, летить на Захід хуга
з свинцем і димом пополам.

1942

ТВІЙ ОДИНОКИЙ ЛИСТ

На слові гнівному ти вибач і прости.
(Я, мила, думаю, що ти жива-здорова).
Листи, листи...
Летять на фронт листи.
Мені ж нема ні натяку, ні слова.

Я не позбавлений душевного вогню,
мій пал не охолов за рік біля лафета.
Твоє життя снарядом бороню,
суворістю бійця і ніжністю поета.

Між гуркотом гармат,
між хмарами війни
мені ввижається сумуюче обличчя.
Твій одинокий лист (прислала восени)
я в пісню перелив, напам'ять вивчив.

В холодному пилу осінніх трав
ночами я лежав, чекаючи атаки.
Шинель промокнула, та душу зігрівав
твій одинокий лист —
за це тобі подяка.

І не взяли мене ні куля, ні вогонь,
і навіть міна обминає вперто,
бо я ношу на серці дивну бронь —
твій одинокий лист —
любов, міцнішу смерті.

1942

ВІН ЗАГУБИВ ТОВАРИША В БОЮ

Він загубив товариша в бою,
зі мною тугу поділив свою.
То ніч була. То був суворий час,
коли дерева, одягнувшись в іній,
стіною прикривали білофіннів,
навмисне мов затримуючи нас.
Та бій гримить. Валяє вітер з ніг.
Прожекторів сплелися в хмарі леза,
поскрипує обпалена береза,
і падає липкий кривавий сніг.
Немов кипуче марево знамен,
з-за проліску підводиться світання.
Почулося коня гнітюче ржання
і дзвін — чи то шабель, чи то стремен.
Ось вилітає, кидається вскач
і, набираючи розгін шалений,
спіткнувся. Серце похололо в мене:
дивлюся — мого друга воронач.
Скидаю шапку мовчки, мимохідь.
Кінь підійшов до мене і стоїть.

Ось ми зустрілись поглядами з ним,
він заіржав, ударив копитами.
Війна і сніг, і ранок перед нами,
ми летимо у бій, у чорний дим.

1941

Васильки цвітуть на Васильківщині.
Згадую і думаю про те,
хто тепер тобі, любима дівчино,
їх в русяві коси заплете?

Стала ти, як совість, недоступною
для тупих напасників-калік.
І зливається з рікою Стугною
сліз твоїх сумуючий потік.

І від того від потоку щедрого
Васильківщина, повита в дим,
блекотою поросла для недруга,
а для мене щастям голубим.

Русі коси в'ються в димі пороху,
наче в васильковому вінку.
Ми — нарізно... Ворог платить дорого
за розлуку нашу нележку.

Бачу: між житами самосійними
буйно розцвітають васильки,
і сплітаються, порваті війнами,
голубої юності вінки.

1942

* *

.

Лтакували висоту.
Лишилися без комісара.
Ще кулі рвуться на лету.
Ще диму паморочна хмара
пливе над стогоном дібров
і тугою звисає німо.
А там, в траві, прокляття й кров.
Ніхто нікого не підніме.
Два кулеметники лежить,
очей заплющити не в силі.
Де санітарка?.. Он біжить.
На мить затихло все на схилі.
То болем заглушився біль
сердець, що знали комісара.
Байдуже їм, прийшла звідкіль
та вість про втрату, як примара.
А я зійшов на висоту.
Зійшов не першим, не останнім
і відчуваю, що расту,
що в цьому дивному зростанні
є те, чого ще не було

в душі моїй до цього бою.—
Таке несамовите зло,
повите дикою журбою,
у груди б'є мене свинцем
і точить серце до знемоги.
На схід я повернувся лицем,
туди нема мені дороги.
Нема стежок, нема шляхів.
А зло стоїть перед очима:
— Ти здалека війну привів,
а хто ж назад її вестиме?
І я сказав: — Прокляте зло,
тобі ніде нема привіту.
Мене на гору ти звело,
я поведу тебе край світу.
Забувши біль і гіркоту
страшного слова «відступаєм»,
ми прийдемо на висоту,
що туманіє над Дунаєм.
На карті залила її
краплина крові комісара,
неначе пам'ять про бої,
про зло, з яким
дружу я зараз.

1942

Я з Комсомольської вулиці
вийшов на захист околиці.
Хмара лягла, і зігнулося
місяця коване колесо.

Дикою і неспокійною
ніч обізвалася мовою.
Ворог б'є далекобійною,
ми — дев'ятидюймовою.

Стомлені друзі проснулися,
знову на бій піднімаючись.
Хто з Комсомольської вулиці,
вийди вперед не вагаючись!

Сурмою, піснею в темені
друзів на битву збиратиму.
Я не питаюся, де мені
стати і де помиратиму —

в цьому кварталі між цеглою,
в полі під виспілим колосом,
з думою щирою, теплою
про невмирущу околицю.

1942

КОЗАК ТАМАНЧУК

П. Тичині.

Погиб козак Таманчук,
випустив шаблю з рук.
Випустив шаблю з рук —
котиться Доном гук.

Кінь зупиняє біг,
козак йому впав до ніг.
Козак йому впав до ніг —
на прибережний обліг.

Тисне гранату в руці,
сонце горить на лиці.
Сонце горить на лиці —
тіло козаче в кільці.

То з чотирьох сторон
вражий іде ескадрон.
Вражий іде ескадрон —
зграєю чорних ворон.

Тільки в фашистських вояк
душі струснув переляк.

Душі струснув переляк —
ой, посміхнувся козак!

Де ти, славетний загін —
шаблі козацької дзвін?
Шаблі козацької дзвін —
так посміхається він.

Що він накоїв за рік —
їм не забути повік.
Їм не забути повік,
як він сміявся і сік.

Може, козак не помер?
Тут підійшов офіцер.
Тут підійшов офіцер.—
кельця спітнілі протер...

— Ось які ви, козаки! —
Вибив гранату з руки.
Вибив гранату з руки —
вона ж його рве на шматки...

Впав на могилу крук,
котиться Доном гук.
Котиться Доном гук:
—Погиб козак Таманчук...

1942

* *
*

Росіянку, моя росіянку,
не співай українські пісні,
бо на серці так важко, так п'яно.
Що робити з цим серцем мені?

Сам я бачу, що сонце низенько,
сам я тільки що коні розпріг.
Сам я мучусь, як той Морозенко,
на безмежжі кривавих доріг...

Росіянку! — Душа солов'їна!
Я тривоги в собі не зборов.
На далекій моїй Україні
ворог викрав у мене любов,

благородну, розмовами схожу
на чаруючі співи твої.
Без любові я жити не можу,
але нас розлучили бої.

Я тебе покохав би сьогодні,
всьому світу сказавши про це.

Але бачу в туманній безодні
наймиліше змарніле лице.

Бачу горем натруджені руки
і скорботу опущених вій.
Чим я можу полегшити муки
їй, сердешній, навіки моїй?

В цих березових хащах Росії,
на високій приволзькій горі,
я для ворога вітер посію,
і він бурю пожне на Дніпрі.

Росіянку — душа солов'їна,
бій гримить! Ти співаєш мені.
Скоро знов на моїй Україні
оживуть українські пісні.

1942

МОСКВИЧКА

Спить москвичка — мила моя Ліда.
Як хотів би я наснитись їй
днем погожим золотого літа
перед тим, коли іти на бій!

А до бою лічені хвилини.
Шелестить не літо золоте.
Дня не видно. З темної долини
завірюха свище і мете.

На московських вулицях замети.
Ліді сниться дивовижний сон:
спалахнула в небесах ракета,
атакує гору батальйон.

Смертоносно куля просвистіла,
на лету вражаючи серця.
І москвичка затулила сміло
лейтенанта Василя Швеця.

Бій клекоче на горі високій.
Де ж це ти, заступнице моя?

Наближається до тебе спокій,
віддаляюся від тебе я.

Спи, хороша. Я ітиму боем.
Буде тяжко — знову позову.
І якщо ми помремо обоє,
значить, в парі, значить, за Москву.

1943

Я завтра залишу твою кімнату.
Не плач, не треба. Не марнуй красу.
Тебе, наївну, трохи строгувату,
я не покину. В серці понесу.

На фронт. В окопи.
Не боїшся? Згода?..
А куля серце вдарить і проб'є.
Не жалко серця, мила. Тільки шкода,
що окривавиться життя твоє.

1943

СТРУНА

*Пам'яті бойового друга — поета
і солдата Василя Різвова.*

Вечором сиділи під сосною,
говорили про кінець війни.
Ти знегоди поділив зі мною,
радощі і видумки, і сни.

І струни невидимої звуки
раз у раз вчувалися мені.
І дрижали в тебе звично руки,
наче справді грали на струні.

Ми сьорбали з однієї миски
недоварений солдатський суп.
А навколо — вибухи та блиски,
війську не сховатися від згуб.

А мені на край передній треба.
Ти казав: — Хай вщухне, пережди!
Я не знав, що під смоленським небом
розійшлись востаннє, назавжди.

Як снаряди над сосною вили,
як осколок впився у висок —
я не бачив. Тугою могили
уночі зустрів мене лісок.

Хмара сльози на могилу сіє.
Плач не верне голосу з труни,
Збережи в душі своїй, Росіє,
звуки неповторної струни!..

З-за Дніпра до самого Дунаю
по лісах відлунное луна.
Я сосну в поході споминаю,
і бринить, бринить мені струна.

1943

НА РУІНАХ

*Пытливый ум готовит к возрождению
Забывтый гул погибших городов.*

О. Блок

Як називалась ваша вулиця,
скажіть мені, столітні клени?
Дим чорний до паркана тулиться,
котом плигаючи на мене.

Чіпляється з такою силою,
що не розкрити навіть рота.
А як пройти мені до милої
товариша з моєї роти?

Вона живе в оцьому городі,
над Воп'ю * в третьому кварталі...
Кімнати, вибухом розпороті,
мене мовчанням привітали.

Нікого... Кіт лежить під лавкою,
в гармонь скрутившись, муркоче.

---

* Річка на Смоленщині.

Ось він їжачиться і нявкає,
на мене витріщивши очі.

Плачем залився по-дитячому,
прожогом вискочив повз мене.
У присмерку, в диму гарячому
іскряться вогники зелені...

О, дикість лицарського ордена,
ти одичавлюєш тварини!
Ту стежку, що віками пройдена,
звертаєш на сліди звірині.

Але щодень у світі рідшає
глухих стежок і диких звірів.
Горить вогонь — земля світлішає.
Ти в тьмі родився, тьмі повірив.

Ти чуєш, знов перекликається
вогонь з ударами обуха.
І на руїнах умивається
кіт, насторожуючи вуха.

1943-44

ВІТЕР

Вітер знову подув з України...
По квилінню, по запаху трав,
наче друга, на ржевській рівнині
я його після бою пізнав.

Серце мліє... Таїти не в силі
заповіданих мрій і думок.
Я спитав, чи жива моя мила...
Вітер важко зітхнув і замовк.

Я томився. Не спав до півночі.
Я боявся, що вітер засне.
Чи тумани, чи сльози дівочі
напоїли і вмили мене?

В Україні, моїй Україні
вітер жив стільки днів і ночей.
Він до всього торкнувсь. Неодмінно
він торкнувся дівочих очей.

Певно, доля у мене багата,
що мене до цієї пори
не забули ні ті оченята,
ні співучі дніпровські вітри.

1943

Хто розкаже, як живе Шевчиха?
Хто старій про сина розповідь?
Тільки вітер з фронту піде стиха,
під вікном постукуючи,— гість.

Він нашепче їй жахливі речі
і оберне пережите в сні.
Молодість пройшла. Літа старечі
зупинились на мосту війни.

Привидом між звуками якимись
їй вчувається моє ім'я.
Біля столу спить на ліжку німець,
в головах подушечка моя.

Та я знаю: з гуркотом гармати
дійде голосу мого потік.
Посміхнеться серед ночі мати,
ворог не прокинеться повік.

1942

ВОЛГА Й ДНІПРО

Росія, воєнна Росія!
Обвуглені віти дерев.
В пожежу повитий сивіє
над Волгою Ржев.

Ріку переходили бродом.
У схватках — і бродом і вплав.
За Волгою, за небозводом
Дніпро нас чекав.

Ми поспішали до нього.
Ржев штурмували три дні.
Звідси пряма дорога
мені і війні.

Буде багато ще діла
для воїна і для штика.
На наших очах поміліла
могутня ріка.

Воду чи ворог випив,
чи грізної битви жара?

Біля усохлої липи
ридає сестра.

З полону чекає брата.
Ні чутки, ні звістки нема.
У Волги питає поради.
А Волга німа.

Ще вчора сама полонянка.
Їй снились веселі бої.
Сьогодні ж і кулі, і танки
разили її...

У ніч на дорогу довгу
дивиться мовчки сестра.
Сушить привольною Волгу
неволя Дніпра.

1943

Край дороги упала в нескошене жито.
Голубенька хустинка на шиї.
І намисто розірвано. Груді розкрито.
Прохолода вечірня їх мие.

І лежить, мов жива, розпустивши волосся.
Очі склеплено міцно. Не гляне.
Не шуми, не гуди, не хвилюйся, колосся!
Що я бачу?.. Мар'яно, Мар'яно!

Над Дніпром виростала. Подруга.
Студентка...

Болі серця, думок не затьмарте!
Я згадав інститут на бульварі Шевченка.
Там сідали ми поруч за парту...

Голубеньку хустинку, янтарне намисто
не могла ти нести на чужину.
В них я бачу вогні вічно юного міста,
пізнаю твою честь — пізнаю Україну.

Не шуми, не хвилюйся, столочене жито,
не вставайте, загірні тумани,
щоб мені не забути, де тіло зарито
полонянки, подруги, Мар'яни.

1943

Я про тебе вдень не передумаю,
а вночі ніяк не пересню!
Де тебе шукати, молоду мою,
і твою рідню?

По якій дорозі ти поїхала,
мрійна недолюблена любов?
Над моїм окопом свище віхола,
нагадавши знов

шум і гомін рідного Хрещатика,
білий сад, розчинене вікно,
кафедру, професора, граматику.
Як давно... давно...

Тільки щастя не навіки втрачено:
я ще не зморився у бою.
Київ, Київ, над Дніпром побачення
кров'ю відстою.

1942

ЛЕЖУ СЕРЕД ЛУГУ В ЗЕЛЕНІЙ ТРАВІ

Лежу серед лугу в зеленій траві,
читаю Грабовського вголос.
І спогади встали, як вічність, живі,
і серце моє розколось.

Чого ти нудьгуєш, чого ти щеміш?
Невже не обридло боліти?
Невже ти не чуєш, як шепче комиш,
як в росах золотиться літо?

Ось вітер, доносячи запах сінця,
відкрив ті сторінки в тремтінні,
де щедро оплакана доля співця,
вигнаного з України.

Пісні проміняє бездомний поет
на вітер батьківського краю.
Додому мене ж доведе лиш багнет,
якого в руках я тримаю.

1942

БІЛА СТАНЦІЯ

Полустанки, зупинки, вокзали,
переходи глухих роздоріж.
Моїм серцем народжений вірш
я, звичайно, забуду скоріш...
Та мені ще не все показали
полустанки, зупинки, вокзали.

Біла станція, світло зелене,
трепетання ромашкових лук
і над мостом калиновим гук,
і тривоги досвітніх розлук
невідомістю стали для мене...
Біла станція, світло зелене.

Рання молодість — станція Біла.
Може, їй дано інше ім'я?
І даремно шукатиму я...
Залізничниця юна моя,
може, іншого вже полюбила.
Рання молодість — станція Біла.

Пам'ять сплутала всі полустанки,
назви станцій, вокзалів і міст.

Ти мене доведи, машиніст,
на далекий калиновий міст
до гарячого серця коханки!
Пам'ять сплутала всі полустанки.

Машиніст, усміхнувшись, одвітив:
— Ти об'їдеш всі села й міста,
ти блукатимеш, як сирота,
бо немає такого моста
і подібної станції в світі...—
Машиніст, усміхнувшись, одвітив:

— Нашу станцію Білою звали,
та обвуглила стіни війна.
Незабаром наступить весна,
білим цвітом покриє вона
всі руїни, щоб знов, як бувало,
нашу станцію Білою звали.

1942

ЗУСТРІЧ У ДОРОЗИ

Може б вийшла зустріти Маринка,
так не знає, де буде зупинка.

Невідомо, в якій стороні,
на якому пероні
потьмяніють зелені вогні
й загоряться червоні.

В невідоме дивлюсь і мовчу,
позабувши тривогу й спочинок.
Так, можливо, і вік пролечу
без побачень, розлук і зупинок.

Не обніме ні старша сестра,
ані мати похила.
І нема ні кола, ні двора.
Тільки дівчина мила.

Тільки дівчина — мрія одна.
Посміхнеться, а може й заплаче.

Провідник підійшов до вікна
і сказав: — Не журися, юначе!

Подивись — на пероні Маринка...
Значить, є і для тебе зупинка.

1943

Києве мій, ти не вимер!
Бачу за тисячі верст,
як над Дніпром Володимир
в ніч піднімає хрест.

Що це? Видіння? Не знаю.
Тільки не сон, не туман.
Київ — краса мого краю,
слава і гордість слов'ян.

Чую — в Хорватії гомін,
в Чехії — постріл-удар.
Хлюпають хвилі знайомі,
блискавки падають з хмар.

В одсвіті — кігті тирана.
Гляньте: схилились хрести.
Лаври Печерської рана
кличе до помсти, брати.

Там наші предки молились.
Волю святити вночі.

Там, над Подолом, схрестились
нашої правди мечі.

Рід наш великий не вимер.
Чути за тисячі верст —
кличе на бій Володимир,
з болем стискаючи хрест.

1942

МОРЯК

Моєму братові Сергію.

Убито друга.— Серце, не болій!
Убито сина.— Мамо, ви не плачте!
Пропала пісня в бурі грозівій,
далеко в морі потонули мачти.

Ваш син. Мій друг. Давно-давно.
Десь на стежках між миром і війною
ми обнялись, покинувши судно,
і вдвох пішли дорогою одною.

Тужив за морем молодий моряк
і нарікав, що з ним жартує доля.
Як часто він співав після атак:
«Там, серед поля, хилиться тополя».

А за Полтавою (і досі не забув)
я вперше по-солдатському заплакав,
ні нарікань, ні пісні не почув,
коли кінчилася нічна атака.

Убито друга. — Серце, не болій!
Убито сина. — Мамо, ви не плачте!

Виносить пісню вогняний прибій,
далеко з моря виринають мачти.

Вона живе (після яких атак!) —
«Там, серед поля, хилиться тополя».
Цю пісню проспівав якийсь моряк
під небом Франції
на кораблі де-Голля.

1944

ПІСЛЯ БИТВИ

...І наступила тишина.
Ні пострілу, ні звуку.
Спливає хмара вогняна,
оплакавши розлуку.

А ворон падає на прах
і розтинає груди.
Горить залізо на горбах,
горять в залізі люди.

Іскриться вранішня блакить.
Ні холодно. Ні жарко.
А в нього в роті ще димить
скривавлена цигарка...

Ми поруч бігли... Чагарник
Зустрів нас громом бою.
Ми поруч впали, і поник
товариш головою.

І курить, хмурячи чоло,
без віддиху, взятяжку...

А потім... Потім що було? —
мені згадати тяжко.

Що ж, не судилося йому
останню допалити.
Навпроти нього у диму
розтоплюються плити...

Ось літо бабине з полів,
як хмара, піднялося.
Це, кажуть, вітер посивів
і розгубив волосся.

ЛИСТ ДО МОЄЇ ВЧИТЕЛЬКИ

Над озером присмерк і пісня тополі,
спокійно шумлять молоді комиші.
Сьогодні в нас свято — прощання у школі.
І вже ми не учні, товариші...

Прощання з дитинством. І смутно і радо
покинути парту, де ріс і мужнів,
похилені віти весняного саду,
на березі човен, польот голубів.
Простелеться нам не легка і не рівна
дорога в життя. От і вечір погас.
І руки нам тисне Людмила Петрівна...

Людмило Петрівно!.. Це слово про вас.
У пам'яті досі моїй збереглося,
ввижається, сниться мені по ночах
сивіюче злегка русяве волосся,
похилені плечі, задума в очах.
Задума в очах. І вогонь непокою.
Розвішані карти по стінах. І ви
обкреслюєте обережно рукою
для нас невідомі чужі острови.

— З вас будуть полярники-мореплавці,
тож землю повинні ви знати свою!..—
Як істину, кожен слова зберігав ці —
все знати й любити в своєму краю.

І ми розійшлися по краю широкім.
Бували і в небі, і в морі, і там,
на Півночі дальній.. І те, що уроком
недавно здавалося, стало життям.

Вам, певно, відомо усе, і не варто
про подвиги наші хвалитись, коли
по тих островах, ще знайомих по карті,
пройшли ваші учні, з боями пройшли...

Людмила Петрівно!.. Можливо, й не зручно,
та я вам від щирого серця скажу:
учіть і учіть географії учнів,
щоб землю пізнали свою і чужу.

1941

* *
*

Що я тобі напишу,
дівчино синього моря?
Час передсвітньої мряки —
час назрівання атаки.
Бліднуть, ховаються зорі...
Все розказати спішу,
швидко — незграбно пишу.

Рветься німецький метал,
землю шматує на клоччя.
Землю, яку ми рятуєм,
тричі на день атакуєм.
Хвиля зростає, клекоче.
Тільки всього наповал
не убиває метал.

Підуть по світу листи,
дишучи димом і кров'ю...
В морі осяяних років,
чистих і вільних потоків —
перечитають з любов'ю

вицвілі з фронту листи,
як перечитуєш ти...

Думаєш — це заповіт?
Думаєш — наша зірниця
падає теж, догоряє
в хвилях переднього краю?..
Ні, це тобі тільки сниться...

1943

ЖНИЦЯ

Вгорі снаряди просвистіли
і над житами розкололись.
Ламається стебло зчорніле,
зернини розсипає колос.

Іде з війною рання осінь,
іде, сумуючи, ліниво.
Дівча з серпом, простоволосе,
прийшло до виспілої ниви.

Повільно кволими руками
стебло намацає і зріже.
— Чого,— питаю,— ти без мами?
Жнива закінчили б скоріше.

На мене глянули з докором
не оченята — плями білі.
— Ти забаривсь. Прийшов не скоро...
Мою матусю німці вбили...

Я онімів... І супокою
мені довіку не діждати.
О, сльози дівчинки сліпої,
о, жито виспіле незжате...

1942

* *
*

В темну ніч на березі Дніпра
в вибухах здригалася гора.
І здавалося, от-от розколеться
і не зцілиться земля ніколи ця.

Ой гора, гора!

Все минулося. На тій горі
вистояли ми, богатирі!
Все минулося. Та не забули ми,
як любили і жили під кулями

ми — богатирі.

Небо каламутиться дощем.
По обніжках Польщі ми ідем.
Каже люд: на світ благословилося,
ви хоч би зайшли та обсушилися!..

— Ніколи, ідем...

А на тій горі цвіте ромен.
Тихий шепіт квітів і знамен.
І почув недавно у народі я —
там звучить непізнана мелодія

в шелесті знамен.

Пісня віку!.. Одшумить війна,
для легенд лишивши імена
Бунчука, Ширея... сотні, тисячі...
Сонце! ти своїм промінням висічи

їхні імена.

Ллється бронза, і блищить граніт.
В них відбивсь з жагою тиші світ
в петлях диму, блискавок і шибениць.
По крутій горі вогні розсипались.

І радіє світ.

Над Москвою прогримів салют.
Пам'ять вічна. Кланяється люд.
Раннім ранком і порою пізньою
дорогих бійців-героїв піснею

прославляє люд.

1944

Річка котиться між нами,
між крутими берегами.

Не далекі береги,
а живем, як вороги.

Досі з лівого на правий
не знаходим переправи.

Як мені переплести,
жар любові донести

до тієї молодії,
що співає над водою?

Перекину я вербу
через річку голубу.

По вербі, немов по мості,
я піду до неї в гості.

І скажу: твої пісні
світ стуманили мені.

Я твій голос чую завше,
І за білу руку взявши,

переведу на цей бік.
на хвилинку... чи на вік.

1940

Серед глухої темноти,
не стукнувши дверима,
в землянку увіходиш ти,
як молодість, незрима.

Роздмухаєш в пічурці жар,
мою шинель просушиш
і теплоту пісенних чар
ввіллеш в холодну душу.

Дрижать світанням золотим,
що за війною плине,
русяві кучері, як дим,
як листя тополине.

І пісня проситься сама
і розмикає вії.
Проснувся я. Тебе нема.
В пічурці вогник тліє.

І котять на землянку грім
німецькі батареї.
Але не погасити їм
вогонь душі моєї.

1944

* *
*

Як мені вже набридла зима!
Хоч тобі пожаліюсь, подруго.
Знаю, ти відчуваєш сама
в слові холод не вперше, не вдруге.

Що ж, не вперше ночую в снігу.
Ні зорі, ні світанку, ні неба.
Погукаю тебе, дорогу.
Не почувеш, не прийдеш... Не треба.

Під щокою німий автомат
та чотири гранати в кишені.
Перегук невсипущих гармат.
Блисне пломінь — вишукуй мішені.

Ось тріщить автоматна черга,
кулі дибляться ламано, косо.
Ти не бачиш цього, дорога.
Ти не чуєш цього, русокоса!

І тому я щасливий. Тому
я і тут вмію бути собою.

Наче пандир, насуплену тьму
протиною грудьми і рукою.

Розлучитися нам довелось,
а зустрітися не довелося.
Та маячиться: тут ти... і ось
ті слова... той же запах волосся.

Довго нишпорю... Крига німа.
Б'є метелиця димом і сталлю.
Залягла поміж нами зима.
Я її проклиною і славлю.

1944

Ти себе чеканням не томи!
Я не повернусь серед зими.

Я не в силах зміряти дороги —
скільки верст лежить до перемоги.

На подушку падає сльоза.
Над країною шумить гроза.

Як зітхаєш, як ти важко дишеш —
не розкажеш словом, не опишеш.

Скільки днів ідем з тобою вдвох
бакаїстим шляхом перемог!

Не турбуйся, не турбуйся, мила,
вистачить у нас часу і сили,

щоб дійти до берега війни,
де чекають нас давно човни.

Там весна кохання непочата,
за яким так скучили дівчата...

На мости побачень не спіши,
та листи мені щодня пиши!..

Вдвох з тобою зміряєм дороги —
скільки верст лежить до перемоги.

1944

* *
*

Марино, я люблю тебе, Марино!
Ясними спогаданнями живу.
Ти пам'ятаєш — Мавзолей, ялини,
Тверський бульвар, затемнену Москву.

Черга біля трамвая на бульварі,
і дівора спішить по мостовій.
Як і колись... іду з тобою в парі,
як і колись, як в юності моїй.

Для кого вечір і трамвай, і осінь...
В моєму ж серці подихи весни.
Ти пригорни мене, простоволоса,
і поцілуй, і знову пригорни.

Хай по-весняному шумлять дерева.
Хай білих яблунь піниться прибій.
Як і колись... цвітуть сади вишневі,
як і колись, як в юності моїй!

О, спогади!.. Заметена дорога.
Землянка. Протитанкові рови.

Траншеї та зоря червонорога
мандрує, ніби згадка, до Москви.

Я заздрю їй! В нічному супокій
вона світитиме до ранку — зрозумій.
Як і колись... до ранку над тобою,
як і колись, як в юності моїй.

Але мені в цю ніч судьба веліла,
і молодість веліла в ніч оцю
іти на Захід впевнено і сміло,
життя протиставляючи свинцю.

Іти на Захід мимо смерті, мимо
дротів колючих в хвилі сніговій...
Як і колись... до тебе я ітиму,
як і колись, як в юності моїй...

Приснисть мені! Приснисть, моя Марино!
Сніжинкою терпкою осліпи
ворожі очі, погляди звірині
залий дощем солоної ропи.

І, може, завтра нашою зорею
освітяться у тишині нічній,
як і колись, ялинки Мавзолею,
як і колись... як в юності моїй!..

1944

* *

*

Треба вірити, треба ж знати,
що в цю ніч і в моїй стороні
по-святковому прибрані хати
і співаються вольні пісні.

Небо кров'ю і димом розшито,
в час такий, обійшовши пости,
я хотів би прийти в гуртожиток,
до дівчат-першокурсниць прийти,

За столом невеликим, убогим,
там сидить поміж ними вона,
не допивши півчарки вина:
їй здається — хтось прийде з дороги.

Сірі очі зажмуривши мрійно,
заспіває і важко зітхне.
Чи не тому в душі так спокійно?
Вірю: куля й сьогодні мине.

Треба ж вірити в думи дівочі.
Треба ж знати, що вольні пісні
по шляху новорічної ночі
з гуртожитку йдуть в серце мені.

1944

З ЛІЖКА

1

Безгоміння і смуток шпиталю.
Край вікна посидіти.
Подивитись, як в сонячні далі
плине бабине літо.

Стану хлопчиком і поженуся,
щоб це літо зловити,
і заплутаюсь і обв'яжуся
в сонцем виткані ниті!

І можливо, що руки й легені
перестануть боліти.
Так прилинь же, прилинь же до мене,
літо, юності літо!

Мимо, мимо пливе. Не вловити.
(Хтось надворі сміється).
Мої руки бинтами повито.
Літо бабиним зветься.

1943

Я упав на схилі висоти,
звав тебе. Не відгукнулась ти.

В відповідь здригнулась далина.
Вірних друзів кликала війна.

Їх покрили вітебські ліси.
Я припав губами до роси.

Досі ще ввижаються мені .
кулеметні блискавки-вогні.

Пам'ятаю відгомін атак.
У надхмар'ї спалахнув літак.

Десь далеко воркотав струмок.
Я від поту власного промок.

Довго, не рахуючи годин,
в тиші поля я лежав один.

Раптом простяглась чиясь рука
і змінила поворот струмка,

і, зволоживши смолистий чуб,
доторкнулась омертвілих губ.

Я проснувсь на схилі висоти.
Звав тебе. Але мовчала ти.

Я сказав, прийшовши в лазарет:
— Мій загін з боями йде вперед.

Це почули лікар і сусід.
А про інше знати їм не слід.

1943

ЛІТО

Літо, ранне літо.
Розквітають квіти.
Як ніколи, луг зазеленів.
Дуже шкода, мила, що на світі
в нас багато ворогів.

Я стою на варті.
Ти встаєш з-за парти,
юна першокурснице моя.
Відшукай ту річечку на карті,
у якій купаюсь я.

Ти очима водиш,
річки не знаходиш.
І сміється і щемить душа.
Невідомий вечір. Невідомі води.
Далі — сторона чужа.

Стали на кордоні.
Заіржали коні,
знов передчуваючи жару.

Комсомольці — вершники червоні —
оголили шаблі на вітру.

Скільки буде грому
тут, в краю чужому.
Та хіба ж даремно кряче крук?
З бою повернувшись додому,
Книги візьмемо до рук.

Сядемо за парту,
глянемо на карту —
у якому билися краю,
де ми юність піддавали гарту
і згадаємо любов свою.

В сірі очі гляну
і тебе, кохану,
жадібно до серця пригорну.
І щирішим, і ніжнішим стану.
Я люблю, люблю тебе одну.

1944

* *
*

Україно моя! (А на серці тривога).
Я не можу про тебе забути ніде.
Знову снилася ти і дорога, дорога,
що в звірину берлогу веде.
Ось вона, твого лиха берлога!

Тут я серця загою роз'ятрену рану.
Пройде штик крізь кордон, крізь ворожі
тіла,
що сховалися в хвилях туману.
Ти мені стільки сили дала —
з підземелля проклятих дістану!

В цю хвилину, коли темнотою
і дзюрчанням чужого дощу
наповняється просторінь бою,
губи шепчуть мої: відомщу!
Україно моя, ти зі мною...

З боем йшли твої вірні солдати
по дорогах Росії й Литви.
Теплим словом їх згадуй, як мати,
і на подвиги благослови
тут, в Німеччині,— звіра здолати...

1944

Із книжки

„Лірика“

* * *

Вітер стих. І в ранковому світі
наступила така тишина,
що не знаєш, де радості діти.
Жодна хмара тепер не страшна.

Обрій чистий і манить, і кличе.
Ясно, вільно. А буйні жита
бризнуть росами прямо в обличчя.
Дорогої землі теплота

розіллється навколо рікою,
зігріваючи душу і плоть.
О, постійне чуття непокою,
ти ніколи з душі не виходь!..

Тут, де йшов я недавно солдатом,
поржавілу гранату знайшов...
Ні, не всюди замовкли гармати:
в Індонезії, в Греції — кров.

1947

* *
*

Я не чекаю смерті з темноти,
біля окопу на траві приляжу.
Дивитимусь на зоряні мости,
які сплелися в таємничу пряжу.

Мільйоноліттям виткана вона.
Не я один в цю ніч її угледів.
Можливо, й там десь точиться війна
і на полях, і в тиші кабінетів...

О, всесвіте, який величний ти!
Як хочеться все звідати й пізнати.
І просторінь, і час перемогти,
як можна ворога перемагати.

Хто перший з тих, що побувають там,
з Землі у вічність перекине кладку?
По ній пройти судилося не нам.
Я заздрю незнайомому нащадку.

Для нього ми — лише проводирі.
Тут, на Землі — наш світ і батьківщина...
А зараз хтось дивується зорі,
і хтось не спить, турбуючись про сина.

1945

КОРСУНСЬКІ ПОЛЯ

Сіріє ніч, і сніг сіріє,
столочений кошлатий сніг.
І гріє серце та надія,
якої втратити не міг.

Воно забилось до знемоги.
І впливають з-за війни
моєї юності дороги —
уболівання, мрії, сні.

Я бачу невідомі тіні,
ліниві зграї вороння.
Я чую снігу шелестіння,
сухе, колюче, як стерня.

Мені здалось, що зараз осінь,
що вже кінчилися жнива.
Дорога нас веде на Корсунь,
важка, далека, бойова.

По ній не вперше проїжджаю.
Трофеї видно тут і там.

О, мій залізний урожаю,
ти вперше бачишся очам.

Куди не глянь — тебе доволі
розкидано серед снігів.
Ти виріс на чужому полі
і на моєму поржавів.

Можливо, прийме хтось за копи
цю гаубицю, той літак.
А я, звільняючи Європу,
скажу всім добрим людям так:

— Гармати, літаки і танки,
які носили люте зло,
під Корсунем лютневим ранком
навіки снігом замело.

Не був я свідком днів Богдана
і з запорожцями у бій
тут не ходив на ляха-пана.
Та пам'ятні землі моїй

і шибениці і стожари,
що тут палали навкруги.
Тут гибли турки-яничари,
і шведи, й інші вороги.

Світає... Крізь імлу пороші
летить вперед великий шлях.
Не перший раз тіла ворожі
лежать на корсунських полях.

1944

* * *

*

В білій-білій тишині палат
пролунала пісня лебедів.
Строгий лікар одягав халат
і на мене з сумнівом глядів.

Камфору тримаючи в руці,
раптом він до мене поспішив.
Вдарились у вікна горобці:
— Жив! Жив!..

1943

* *

*

Я прийшов, як додому, в цей двір.
Це скрипіння зубчатої хвіртки,
ця стежина, поріг і одвірки
не вітали мене з давніх пір.

Тут немає у мене рідні.
Тут живе не сестра, не кохана...
Метушиться старесенька панна,
відчиняючи двері мені.

— Добрий вечір, вішун-говорун!
Де барився? Чого не заходив?
Дні і ночі в окопах проводив.
Я не чула давно твоїх струн!

І, як мати, за руку веде.
І, як мати, саджає до столу.
І воркоче: — Ходити б у школу.
Ні,— в окопи ж... таке молоде.

В тишині забриніла струна.
І здригнулося втомлене тіло.

На похилих плечах затремтіли
торочки золотого руна.

О, чолом тобі, юність, чолом!
Ми пізніше колись договорим
про твої перемоги над горем,
над вогнем, над журбою, над злом.

Дуже добре, що я молодим
йду по світу від хати до хати,
що умію серця хвилювати.
Я лишуся до смерті таким.

Ніч і день від двора до двора
буду щастя розносити людям.
Буду гнівним, настирливим, лютим
там, де зло не пускає добра.

1945

НАД ВАРШАВОЮ

Ніч і смерть над переправою.
Може, й не діждуся дня.
Жах дивитись — над Варшавою
сушить крила вороння.

Все, що тільки серцю дорого,
зараз віддано вогню.
Швидше уперед, на ворога.
Смерть фашизму-воронню!

1944

ПІД ЗОРЯМИ ПОЛЬЩІ

Під зорями Польщі на житній соломі
забудуся, може, й засну.
А завтра — і шлях і бої невідомі
порушать оцю тишину.

Ти, серце, впивайся тепер тишиною.
Та тільки чия це рука,
як птаха нічна, шарудить наді мною?
Схилилася полька струнка.

Схилилася, шепче, і очі знайомі...
зоріють мені з темноти.
Йй дуже незручно, що сплю на соломі...
А можна б і в хату зайти.

Так мати побачить, і батько почує,
і встане тривога сестер.
І скажуть сусіди: — В Анелі ночує
якийсь молодий офіцер.

— Ні, я не піду! — А вона помовчала
і винесла ковдру мені.

Укрила мене. — На добраніч! — сказала.
І світло погасло в вікні.

Я знаю, зустрінуться інші оселі
і ліжко мені не одне.
Але не забуду ніколи Анелі,
що ковдрою вкрила мене.

1944

СНІЖИНКИ

Перший сніг!
Він, певно, випав
і у нас на Україні,
на шляху замів воронки
і сліди чобіт німецьких.

Де усохла з горя-лиха
стрункостанна тополина,
мовчки дивиться Шевчиха,
наша мати Василина.

Про синів згадавши, стиха
по найменшому затужить,
що іде війною-боем
зараз пруськими полями.

А селом ідуть солдатки
та про нього розмовляють.
І почула мати голос
нареченої моєї.

— Не цураймося, дівчата,
до старої завітати!

І сніжиночка хрещата
з ними пурхнула до хати.

Пораділи онучата,
нумо в пригорщі ловити!
В хаті стало біло-біло,
а старій на серці тепло.

А мені чужа сніжинка
в цю хвилину мулить око.
Я за рідною скучаю
і в бою стаю лютішим.

1944

Вітер каже: будь сміливим!
Хвиля шепче: будеш славним!
А кінця немає зливам,
і не видно краю плавням.

Волос місячного пругу,
як підкова, як химера,
переповз через яругу
на могилу офіцера.

Смуток свіжої могили...
Чим загою серця рану?
Ми пішли й не посадили
ні барвінку, ні катрану.

Каркають вороння зграї.
Може статися й зі мною —
упаду в чужому краї
на схід сонця головою.

І не буду вимагати
я ні мармуру, ні квітів.

Жаль, що дечого багато
я не звідав, не помітив.

Велетенської пожежі
замигтіло сотні вічок —
тануть Кенігсберга вежі
в тьмі недогарками свічок.

Хоч кінця немає зливам
і не видно краю плавням,
буду впертим і сміливим
і, можливо, буду славним.

1945

* *
*

Можливо, смерть не пересилю,
заплутаюсь в морську траву.
Та все ж, підкорюючи хвилю,
затокою Фріш-Гаф пливу.

Хоч ген по всьому виднокрузі
мете смертельна кушпела.
Але ще з ночі вірні друзі
сюди без плоту, без весла

перепливли, і білий камінь
фортецею служив для них.
А ввечері над островами
неждано гомін бою стих.

І ми узнали від радиста,
що вороги програли бій.
До чого ж тиша урочиста
в душі і в далечі морській!

Спочило море. Глянеш — навіть
побачиш вибілене дно.

Здається, нас і море славить,
аж посвітлішало воно.

Я, стільки днів провівши в штормах,
себе самого переміг:
не загубився в водах чорних,
не проклинав тяжких доріг.

1945

СУДЕТИ

Судети, Судети,
вас видно здаля.
Господарю, де ти?
Чия це земля?

Господар виходить
з сім'єю надвір,
очима поводить
над пасмами гір.

— Повік зветься чеським
цей край наш увесь.
Не був він німецьким
ні вчора, ні днесь.

Було колоністи
німецькі прийшли.
Ні пити, ні їсти
ми їм не дали.

Вони у підвали
холодні, як лід,
ховатись, тікали,
зачувши ваш хід.

Не буде і згадки
про їхне буття.
Не буде їм спадки *
повік вороття.

А воля між нами!
Чи правда, що ви
до нас літаками
летіли з Москви?

Заходьте ж до хати,
попийте вина.
Гуляйте, солдати!
Кінчилась війна.

... Судети, Судети —
слов'янська земля.
Судети, Судети,
вас видно здаля.

1945

---

* С п а д к и — назад.

* *

*

Все те, що стало радістю моєю,
довічно пам'ятатиме душа.
Он балка. І смугастою змією
біжить убік, звивається соша.

Четвертий день по ній пливуть колони.
Але в руках ні зброї, ні знамен.
Йдуть люди з каторги. Ідуть мільйони
з-за обрію німецького ген-ген.

Не зупиняйся, не питай, не вгадуй,
сюди їх кинуто з яких країн...
Ти краще сходом сонця їх порадує,
прийми від них, врятованих, уклін...

Ось мати. На руках дитина плаче.
Ось блиснув ободом велосипед.
А ось запряжена у грамар кляча
везе безногого...

І все вперед
спішить, як зопалу. Убоге збіжжя,

мов найцінніші скарби, несучи.
О, серце, многолюдні роздоріжжя,
як пісню, ти напам'ять заучи.

Ні, серцю неможливо позабути
сирий пісок узбочини, коли
старий словак накреслював маршрути,
де ми з боями в цю весну ішли.

Ідуть, ідуть — цивільні і військові.
Захочеться розмову завести,
хтось відгукнеться, на якій би мові
до цих людей не обізвався ти.

І кожен з них, затамувавши болі,
очима жадібно говорить: я живу!..
І кожен знає: всі дороги волі
ідуть через Москву.

1945

НА МОГИЛІ БЕТХОВЕНА

Ранок.

Обрій стає все світлішим.
Хтось вінок на могилу кладе.
Хтось заплакав... Ми сльози облишим.
Грім чи музика в небі гуде?

Це — Бетховен.

Хіба ж не пізнати?
Ці мелодії створені ним.
Крізь бої ми, радянські солдати,
йшли до нього з поклоном земним.

Велетень!

За якими морями
не шумлять його дужі пісні?
Не дружив він з якими громами,
не гримів у якій стороні?..

О Бетховен!

З країни в країну
ти проходиш, немов буревій.

Я б хотів посадити барвінок
на піщаній могилі твоїй.

Невмируще
і вічно зелене
листя рясно могилу пов'є.
Встане спомин про тебе у мене
і розбудить натхнення моє.

Серед ночі
у тиші безсонній
загримить, заридає орган,—
і пливтиме у звуках симфоній
ця могила, барвінок, каштан...

Хто не хоче
так впевнено, прямо
у житті неповторним іти
і гриміти такими громами,
і серця хвилювати, як ти!

1946

Тут веселились і тужили...
А зараз на німий поріг,
на кам'яні побиті брили
осінній приморозок ліг.

Як слід суворої стихії,
в прогонах вікон та дверей
чорніє сажа, ніби вії
в сліпця над більмами очей.

І тільки місяця уламок,
повитий млою тишини,
освічує пустинний замок,
як і тоді, в ту ніч весни.

Тоді, як смерть під брязкіт шибок
котилася життю вдогонь,
тоді, як мертві очі випік
моєму другові огонь.

Якщо не знав цього, не згадуй,
від чого місяць потемнів,

чому тут, поруч древніх статуй,
стоїть солдат і наших днів.

Стоїть солдат землі моєї.
Дивлюся в вічі — пізнаю:
він брав і замки і траншеї
отут, в альпійському краю.

Стоїть, як і в житті, суворим,
він серед прадідів чужих.
Допитливим спокійним зором
в мовчанні дивиться на них.

Нащо їм одягли кольчуги?
Не знали і не чули ми
про їхні подвиги й заслуги
перед землею і людьми...

Йому ж отак віки дивитись
на світ сторожею сторож.
Стоїть всіх вище він, цей витязь,
од всяких герцогів, вельмож...

Я знов огляну кожну ямку
і пригадаю кров сердець...
Півсвіту, не руїни замку,
вартує бронзовий боєць.

1945

Як тільки очі я заплющу,
постануть спомини ясні
і бачу я стерню колючу
і босу жінку на стерні.

Вклоняюся далеким селам,
Квилінню придорожніх верб,
де понад колосом дебелим
гуляє райдугою серп,

де, наче вигадана птиця,
піснями дзвонить далина,
де, наче тепла паляниця,
парує нива наливна.

О, земле рідна, життєдайна!
Я пізнаю за сто земель
знайому жінку і комбайна,
що йде в степу, мов корабель...

Прийти б хотілось на обжинки,
як десять літ назад, туди,

в тієї стомленої жінки
попити з глечика води.

І в очі глянувши, сказати,
що був колись тут мій окіп,
що ти одна у мене мати,
що ти — моє життя, мій хліб.

Допомогти їй скласти копи
і ще в чомусь допомогти.
І знати, що в усій Європі
такого поля не знайти,

де, наче вигадана птиця,
піснями дзвонить далина,
де, наче тепла паляниця,
парує нива наливна.

1945

ПОПІЛ

Я не упав, не осліп
в день безпощадної січі,
в ніч, коли полум'я сніп
попелом бив мені в вічі.

Ні, не втекли палії,
не обминули пожежу.
Ось вона! Бачу її,
нею осяяний, стежу.—

Над супокоем доріг,
чеху, і ти, югославе,
чуєте, відгомін ліг:
— Людям радянським слава!

Кине мільйонів сто
грізних прокльонів Європа
всім тим, оплакує хто
Герінга чи Ріббентропа!..

Землю ми кров'ю, слізьми
в битвах не марно кропили.
Попелом стали сами
ті, що її попелили.

1946

ВУЛИЦЯ КОХАННЯ

Я, замутившись чим-небудь, зайду
на тиху вулицю мого кохання.
І, може, знов за хвірткою в саду
почую шелест і легке зітхання.

І та роса, і той волосожар
терпкого кучерявого волосся
замерехтить огнями давніх чар,
що на війні забути довелось.

І я згадаю: тут висів гамак...
Тобі у ньому мріялось і спалось.
Тут ріс барвінок... Пам'ятаєш, як
я перстень надівав тобі на палець?

А де він зараз? Де його знайти?
Його ти загубила між барвінком.
Мені не жаль його, не жаль, що ти
тоді, глузуючи, сміялась дзвінко.

Але тепер, коли пройшли літа,
коли за іншого ти вийшла заміж —

змінились ми... І вулиця не та.
Кого там виглядати — сам не тямиш.

Та, замутившись чим-небудь, зайду
я все-таки на вулицю кохання
з надіями, що перстень той знайду —
минулих днів томливе спогадання.

1946

* *
*

Не подумай, що так легко й просто
все погасло у моїх очах.
Хочу знову йти кленовим мостом
і боюся: небезпечний шлях.

Чую там щоночі над водою
мов сторожі тихий перегук.
Стрілися не ми, а інші двоє
на мосту побачень і розлук.

1941

ЛИСТИ

От я смирився і притих,
не гніваюсь, не гримаю.
Листи... Ніколи вже таких
від тебе не отримаю.

Я навіть знати не хотів,
що ти навіки втрачена.
Живуть же люди без листів,
живуть і без побачення.

Живуть же люди без листів,
і я не вимагатиму.
Але тебе від ворогів
завжди оберігатиму.

В моєму хвилюванні ти
живеш незмінна й досі та,
яка писала ці листи
щовечора, щодосвіта.

Що з того, що мочив їх сніг,
що оговів висушував,

що смерть мене валила з ніг.—
Я падав і видужував.

Вони, як найдорожчий скарб,
омиті кров'ю воїна...
Над Прип'яттю стоїть ескарп,
в його стіні — пробоїна.

Ти, може, будеш ті місця
коли-небудь проходити.
Уламки синього свинця
ти будеш там знаходити.

Очей від щастя не заплющ,
милуючись сосонкою,
та привітай рокити кущ
над чорною воронкою.

В отій воронці три доби
пролежав я під мінами.
Земля вставала на диби,
але були незмінними

думки, що треба йти вперед,
що ти за мною скучила...
А на четверту ніч в планшет
проклята міна влучила.

Ти не дивилась з висоти
в погожий день по сніданні,
як в травах я збирав листи,
розірвані, розкидані...

Твоє ім'я не оскверню.
Листів, що перечитую,

ніколи не віддам вогню
рукою нарочитою.

У тебе, кажуть, є жених.
Та ці листи — не сироти.
Я не смирився, не притих.
Душі не втихомирити.

На мене ти з далеких нив
вітрами будеш віяти.
Так хто ж мені заборонив
про тебе вічно мріяти?

1945

* *
*

Як давно це було! —
Я покинув село,
теплий вітер у чистому полі
і при б́ерезі тихі тополі.

Наче сон, пізнаю
ранню юність мою,
що ходила цим шляхом знайомим,
що дружила і з сонцем, і з громом.

І мужніла й росла.
І черешня цвіла
у саду біля самої хати.
Зараз вечір. Дорога. І мати.

У воротах стоїть,
в серці диво таїть:
чи настала оманна хвилина,
чи насправді побачила сина!

Я для неї — дитя,
я для неї — життя,

я для неї — і щастя і сила.
На руках би мене поносила.

Та я зовсім не той,
я, мов справжній герой,
став дорослим і надто суворим.
За шість років про все поговорим.

1940

В РІДНІЙ СТОРОНІ

Йдеш дорогою прямо
у привілля долин.
Між крутими ярами
пахне м'ята, полин.

Злегка тріснула гілка
під ногами суха.
Затужила сопілка —
підожду пастуха.

Він корови додому
з пасовиська жене.
Щось знайоме-знайоме
схвилювало мене.

Прогуло, прошуміло —
і тривога росте.
Він підходить несміло:
— Закурити дасте?

Я цигарку виймаю,
я свічу сірника.

І від чого, не знаю,
так здригнулась рука.

Сам (забути не можу
ту недавню весну)
переймав тут прохожих
і прссив тютюну.

Я незлічені версти
з того часу пробрів...
Запах поту і шерсті,
ремигання корів,

осока біля броду,
гречки пам'ятний дух...
І здається, я зроду
в цьому краї пастух.

І здається, я знову
злився з гомоном піль.

Завертають корови
прямо в нашу артіль.

1940

Колос виспів.
Перший сніп
чи не ти зв'язала,
на колишній мій окіп
гузирем поклала?

І дорідного зерна
сяє позолота.

Дівчино!
Ішла війна
он з того болота...

Пам'ятаєш:
ми були
вдвох на полі бою.
Не забути ніч, коли,
дівчино, з тобою
Ми за полум'ям густим,
Вдвох ішли цим полем.

Все минуло.
Тільки дим
залишився болем.

Он дивися:
він поплив
вицвілим туманом
над роздолом наших нив,
над колгоспним ланом.

Довго буде він жалі
в серці ворушити,—
як горіло на стеблі
переспіле жито,

як стріляли колоски
в полум'ї чужому,
як, подібно до луски,
по степу нічному
застигав і тихо чах,
віджеврівши, попіл...

А я жив в твоїх очах,
стоячи в окопі.

Вірилось:
на сотні літ
в міщанині глею
попіл, вража кров і піт
зробляться землею.

Ти не зводила очей
з мене до світання.

От чому я сніп оцей,
як жагу кохання,
піднімаю догори
колосом хвилястим.

Хай же сонце і вітри
знають наше щастя.

1947

Мовчання. Шлях. Волосожар
пливе у небі урочисто.
І, передзвонюючи, в яр
струмочки сиплються намистом.

Іде з-за обрію весна,
іде, як дівчина привітна.
Дощем, подібним до зерна,
в мої постукалася вікна.

Нехай видзвонює гілля,
нехай дощі спадають часті.
Нехай зволожена земля
радянським людям родить щастя.

Ось тракториста бригадир
обняв, як перед боєм друга.
І скиба — на півметра вшир —
крилом ударила з-під плуга.

1948

ЕШЕЛОН ІДЕ НА ЛЕНІНГРАД

Людей — що стати ніде.
Шумить, гуде перон.
Ще півгодини — й піде
на північ ешелон.

Ще вдосвіта дівчата
з-за гаю, з-за ріки
приходили квітчати
цей поїзд у вінки.

Цей колосок доспілий,
жоржин та маків жар —
любов моїх артілей,
землі та праці дар.

На паровозі віти,
рясні плодами — сад.
Йде ешелон, як літо.
Іде на Ленінград.

Несе з Дніпров'я вісті,
видзвонює зерном.
Як брата, машиніста
цілує агроном.

В суворі дні блокади,
як рядовий солдат,
він був під Ленінградом,
він знає Ленінград.

І серцю не забути
задимлених ночей,
коли голодні люди
з будинків і траншей

сміливо йшли в атаки,
боролися, жили,
щоб ці червоні маки
у полі зацвіли.

Щоб край наш веселішав,
не знаючи блокад.
І вистояв, і вижив
любимий Ленінград!

Привіт героям міста,
уклін від наших нив.
Скажи їм, машиністе,—
хліб добрий уродив.

Ростив його з любов'ю
з нас кожен так, як міг.
Скажи їм, що Дніпров'я
чекає в гості їх.

Повитий квітом-шумом
йде ешелон, як сад.
І щирі наші думи
з ним линуть в Ленінград.

1948

Сон-трава дримає край дороги.
Вилітає з лісу орленя.
Де торік сивіли перелоги,
зорями зажеврїла стерня.

Милі ночі золотого серпня!
Шкода з вас проспати хоч одну.
Роси обважніли, листя терпне.
Мабуть, не один я не засну.

Ліг на місяць пил від молотарки.
Шлях Чумацький димом закурів.
Не заснувши в ніч таку, доярки
вдосвіта виходять до корів.

Нам з тобою, юним, босоногим,
весело ходити по стерні,
сон-траву будити край дороги
на токах купатися в зерні.

Позабувши спокій і спочинок,
про майбутній думати врожай

про те, хто перший в день обжинок
випече весільний коровай.

І ніколи нас ніхто не зверне
з цих доріг життя і перемог.
Ночі в серпні, зоряністі стерні
пройдемо з тобою вдвох.

1948

* *
*

Тиша. Тиша.
Вітер жито колише.
Прислухаюсь, мовчу.
І мені, сурмачу,
так здалося —
шелестить не колосся,
а про ці врожаї
шепчуть друзі мої,
що в боях тут забиті.
Наказали сурмити
не в похід, а до жнив,
до цих виспілих нив...
Тиша. Тиша.
Вітер жито колише.

1948

Із книжки
„Схід сонця“

* *
*

Знов над моєю Україною
пливуть сумирні небеса.
Біліє цвіт, подібно інею,
і тихо крапає роса.

Злітають бджоли на акацію.
Хвилюються мережі віт.
Як і завжди, сьогодні працею
ми зустрічаєм сонця схід.

З ударами важкого молота
перекликаються пісні.
Розтопленого сонця золото
під ноги падає мені.

Багаті нині, як ніколи ми,
металом домен, хлібом нив.
Цю землю з горами та долами
з нас кожен в битві боронив.

Сьогодні ми на ній спорудимо
нові шляхи, нові мости.
Ми, поки світу й сонця, будемо
на ній творити і цвісти.

1949

ПІСНЯ

Глянув я — з далини,
де гаї, де лани,
вітер хмару несе.
Сколихнулося все:
шепче жито й трава
найніжніші слова:
— Милий доще,
лийся довше!

Агроном їде в степ,
садівник біля щеп
весь промоклий стоїть,
оглядає суцвіть.
Мати садом іде,
стиха пісню веде:
— Милий доще,
лийся довше!

1949

Гранітний стовп — очам пересторога:
австрійська починається земля.
Біля стовпа кінчається дорога.
А ген за нею герцогські поля.

Сумує сокір. Шелестять обніжки.
Надувся чорний ворон, мов заслаб.
Білявий хлопчик, взявши в руки віжки,
брєде за плугом, поганяє шкап.

Торішні стерні, грудочки колючі
шпигають в ноги, як побите скло.
Впадїть дощами ви, альпійські тучі,
щоб легше батракові йти було.

Та, задрімавши, тучі кучеряві
не впливли з ущелин з-за гори.
І з болем дивиться хлопча біляве,
де герцогські гуркочуть трактори.

Я розумію ці сердечні болі,
хоча і виріс в іншому краю.
Я тільки зараз на чужому полі
гірку батрацьку долю пізнаю.

1946 — 50

М. Стельмаху.

Люблю осінні мовчазливі Альпи,
ночей непередбачену грозу.
Тут цілі дні проводити не жаль би,
щоб тільки ти був, друже, поблизу.

Ти знаєш сам, немає в цій країні
ні тих людей, з якими я дружив,
ні тих стежок, де поклики чаїні
ведуть на стерні, на привілля жнив.

Від бурі ми з тобою пів-Європи
прикрили тут, з найвищої гори.
Я й досі ще приймаю за окопи
ущелини та кам'яні шари.

І все здається, точать камінь кулі.
Та йду, не пригинаючися, я.
І чується мені в гірському гулі,
у клетоті орлів твоє ім'я.

Куди не йду — одним єдина мрія
нічим не скорена, веде щодня
до того, чим томлюся і радію,
де кожний трудівник — моя рідня.

Мені б іти з косою серед лугу,
мені б орати вічний переліг,
лише б забути Альп осінню тугу,
туман ущелин, куряву доріг...

1947

Костьол далекого містечка
вночі нас дзвонами зустрів.
Сузір'я вишита вуздечка
дрижить над гривами вітрів.

Вітри летять, не наздогнати!
Велика путь, далека путь.
Назустріч нам ідуть дівчата
і на вечерю нас зовуть.

У пальцях від морозу колько,
та нам не гнутись перед ним.
Гуде баян. Танцює «польку»
із полькою мій побратим.

А там, де ще димлять траншеї
і дотлівають комиші,
під бубон вдарили своєї
«метелиці» два гармаші.

Лунають вигуки веселі,
радіють юні і старі.

В хатах же стелять нам постелі
і топлять печі матері.

Я в сїни увійшов без стуку.
Навстежїнь двері. Сивий дід
простяг мені тривожно руку
і посміхнувся, і поблід.

Я запитав про шлях на Одер,
чи всюди зірвано мости.
Але збентежений господар
ніяк не міг відповісти.

Підходить, знітившись, до груби.
І свічка падає з руки.
— Перебачайте,— шепчуть губи,—
чи справді ви — більшовики?

Я чув про вашу добру вдачу,
на вас надіється весь світ.
Ви не дивуйтеся, що плачу,—
і сльози витирає дід.

Він двічі обійшов навколо
і руку знов мені простяг.
Коли сідали ми до столу,
я думав: дома чи в гостях?

Ми з ним весь вечір говорили.
І від гарячих дружніх слів
в моїй душі міцніли сили,
а дід, здавалось, молодів.

Його захоплення й тривога
росли й спадали, наче бій.

І довго з голосом старого
перекликався голос мій.

Йому не спалося, а світом
навшпиньки він пройшов і зник.
Хвалився дід усім сусідам,
що говорив з ним більшовик.

1945 — 50

* *
*

Мені Міцкевича подарувала
у дні походу полька молода,
очима в далеч довго проводжала —
ген-ген аж на Мазурські болота.

І кружеляли над вістрям багнета—
не чорна галич — сизі голуби...
Я вчився у великого поета
і пісні, і кохання, й боротьби.

І ось тепер у ніч зимову тиху,
коли вві сні відгримали бої,
мені здалося, хтось бере цю книгу,
перегортає з шепотом її.

За чим шкодую? В кого запитати,
чи в польки теж такі тривожні сни?
Чи явір не всихає біля хати,
що вдвох ми посадили восени?

Буває, серцем довго там витаю,
чекаю звідти гостя чи листа.
Сиджу, Міцкевича перекладаю
і згадую Мазурські болота.

1950

КНИГА ПУШКІНА

Не пам'ятаю, на якій дорозі
я після бою Пушкіна знайшов.
Там, де написано «Стихи и проза»,
людська гаряча запеклася кров.

І я подумав: як же може статись,
щоб хтось убив серця і розум книг?
Для мене книги — невичерпна радість.
Як мріяти й сміятися без них?

Ні, не лише мою бібліотеку
пограбували люті вороги.
Книжки мої палило сонце в спеку,
воложив дощ, заносили сніги.

Розтріпував листки в траншеях вітер
і кидав, як підбитих голубів.
Навколо мене, мов папір від літер,
глибокий сніг від попелу рябів...

Не пам'ятаю, на якій дорозі
я після бою Пушкіна знайшов.

Там, де написано «Стихи и проза»,
людська гаряча запеклася кров.

Хотів навіки недруг у двобої
убити пісню нашої землі,
але упав, наклавши головою...
Ця книга знов у мене на столі.

Мій вірний друг живої крові краплю,
відстоюючи Пушкіна, пролив.
Я вірив, що сліди його натраплю,
в піснях прославлю, де б він не ходив.

Мій вірний друг поліг біля фортеці,
в далекому саксонському краю. -
...Ущухла битва. Я в бібліотеці
задуманий над книгою стою.

Краплину крові, винесену з бою,
не змити ані зливам, ні вікам!
Священна книга, я тебе такою,
як пам'ятник, нащадкам передам.

1948

Все забуто. Все пройшло. Неначе
й не було ніколи.
А почую: гайвороння кряче —
спогад серце коле.

Хай мене не зрадить тільки спомин,
дівчино кохана:
ми зустріли перекази грому
вдвох біля кургана.

Серцем вірив: куля не зачепить,
пройде мимо вуха.
Може, ти шуміла, біла лебідь,
а не завірюха.

Зупиняла крилами своїми
смерть переді мною.
В тому й щастя, що були тоді ми
вдвох на полі бою.

Все життя я буду пам'ятати
нашу роту дружню.

Як тебе любили всі солдати
запальну і мужню!

І коли пілот, згорівши в небі,
впав на землю пилом,
я подумав: — Може, й він за тебе,—
і вклонивсь могилам.

Всім могилам найвірніших друзів,
з ким любив у гromі,
з ким ділити таємниці мусив,
лиш тобі відомі.

Знаю, що не говорили б люди,
мрії не побореш.
В тому й щастя, що тебе я всюди
відчуваю поруч.

1946

* *

*

Як ми зустрілися неждано!
Ви, значить, зараз — агроном?
...А те прощання вранці рано
мені вже не здається сном.

У пам'яті спливають досі
пустинна вулиця, ліхтар.
Під ним русяві ваші коси
тремтіли, як Волосожар.

Стояли ми на повороті.
А літаки пливли й пливли.
Хіба не правда?.. В п'ятій роті
ви санітаркою були.

Хіба не правда? Як сьогодні,
на Віслі пам'ятаю бій,
заграви і вітри холодні
і вас в шинелі польовій.

Ви стільки ран перев'язали
за переправою в огні!

Ви стільки щирих слів сказали
тоді, прощаючись, мені!

Запам'яталось кожне слово,
хоч ви й казали нашвидку...
Довідавсь нині випадково,
що ви вже маєте дочку.

Нехай зростає повна сили
й не знає, що таке фронти.
Щоб тих доріг, де ми ходили,
не довелося їй пройти.

1950

СВІТЛО У ВІКНІ

Дівчині минуло вісімнадцять літ.
Дівчина, як глянеш — яблуневий цвіт.

Ввічлива, ласкава, в силі і красі.
Недаремно хлопці полюбили всі.

Одному до ранку непокоять сон
очі сині-сині, кучері, як льон.

Іншому не спиться, не змикає віч,
думає, гадає: незвичайна річ.—

Все кругом спочило. Спить село давно.
В неї ж не погасло й досі ще вікно.

Може, забарився в дівчини жених?
Ні, неправда... Чуєте шелестіння книг?

Над столом виблискують іскорки намист.
І конверт розірвано — то від мене лист.

З міста ми не разом вийшли до села.
Доля ж одночасно нас отут звела.

Лист прийшов із поштою, я ж так не піду.
Я стою під віконню: відповіді жду.

Що в очах засвітиться: усміх чи журба,
ласка чи зневага, все — моя судьба.

1948 — 56

ХВИЛИНА

(Оповідання солдата революції)

Немов вода, спливли літа.
Шумить життя нове.
Та не спливає осінь та:
у пам'яті живе
революційний Петроград.—
Валяє вітер з ніг.
То б'є пилюка з барикад,
то з неба — мокрий сніг.
Куди не глянь — вогонь і дим,
І натовпи людей.
У Смольному я вартовим
стою біля дверей.
Опорок на одній нозі,
ботинок — на другій.
Отак взувались майже всі,
і так ми йшли у бій.
Жалітись на таке життя
кому — та й не з руки.
Мороз тріщить. Не про взуття
були мої думки...
Аж гляну — й серцем обімлів —

до мене йде Ілліч.
Що мовити? Шукаю слів...
І ось ми віч-на-віч.
Окинув поглядом мене
він з ніг до голови.
— Та й холод,— каже,—
щось страшне.
Напевно, змерзли ви? —
А сам в легенькому пальті...
І випалив я враз:
— Нехай,— кажу,—
померзнуть ті,
які йдуть проти нас.
Я революцію робив
і їй одній служу!

Ілліч всміхнувся, похвалив,
пішов... А я дрижу,
йому дивлюся мовчки вслід.
Здалося так мені,
що під ногами тоне лід,
що весь я у вогні,
стою неначе в забутті,
не сходячи з поста...

Найщасливішою в житті
була хвилина та.

І нині спогади живі
в душі про те, коли
в той вечір чоботи нові
мені передали.
Передали, і двоє слів
я від людей почув:

— Ілліч велів...

— Ілліч велів...

Я чоботи озув.

Озув і людям

так сказав:

— Не пару цих чобіт —

а нам із вами

Ленін дав

і землю,

й волю,

й світ.

1949

БУРЯ-ЗАВІРЮХА

Ударили глухо
коні копитами.
Буря-завірюха
гониться за нами.

Свище з-за діброви,
завиває вовком.
Що ж ти хмуриш брови?
Ти чого замовкла?

Пролітають сани
через кучугури.
Пригорнись, кохана,
не лякайся бурі.

Вітром дорожити
завірюсі треба.
Їм нарізно жити,
як мені без тебе;
жити їм нарізно
скучно, неможливо.
Не дивись так грізно.
Не дивись ревниво.

1949

Які погожі ранки над Дніпром,
і скільки в них тепла і супокою!
Тут навіть вітер дихає добром
і силою, і радістю людською.

Заводів труби видно звідсіля,
А он і шлях, де ворога боров я.
Так мир же вам, заводи і поля,
і вам, мої діброви Подніпров'я. .

На віки-вічні, рідна сторона,
тобі рости і квітнути у славі.
Ми знаємо, лютує десь війна,
не угавають недруги лукаві.

То ж дим війни над Граммосом пливе,
і в Індонезії ревуть гармати...
Моя ж Вітчизна всіх людей зове
життя творити, а не руйнувати!

А наша правда, наш священний гнів,
як і завжди стоять на варті миру.
Народи переможуть ворогів —
ми в цьому впевнені, ми вірим щиро.

1949

ДО СОНЦЯ

Горить світання на озерах.
Росинки ронить колосок.
Який сьогодні світлий берег!
Як м'яко шарудить пісок...

В цей час Америка заснула.
А ми...

За працю братись нам.
Розкажуй, сонце, що ти чуло
і з ким ти бачилося там.

Кого ти щедрістю зігріло,
кого ти болем опекло?
І хто там робить добре діло,
І хто там чинить люте зло?

І як гасає в Білім домі
війни сполохана душа.
Тобі всі закутки відомі,
твій зір гостріший від ножа.

Тобі відомо все на світі.
Тобі покірні тьма і грім.

Все, що доводилось зустріти,
скажи — я людям розповім.

Ти в морі бачило ескадри,
на них — гармати, літаки.
Вели ескадри до Суматри
американські моряки.

На Філіппінах срібні пляжі
ще вчора дихали добром,
а нині все чорніше сажі:
там — табір, там — аеродром.

Ні, ти помітило немало
за день з своєї висоти.—
В Нью-Йорку страйки привітало,
в голодній Франції — бунти.

Ти бачило солдатів юних,
за долар куплених... Вони
в глухих льодах, піщаних дюнах
будують бази для війни.

І хто б хотів заради неї
губити молодість свою,
за когось мерзнути в траншеї,
за когось падати в бою?

Хто ж хоче з поля битви лізти
пораненим або сліпим?
Ні, хай самі ж капіталісти
ковтають куряву і дим.

Хай кров'ю власною брудною
вони уп'юються назавжди.

Хай вітер волі й супокою
за ними замете сліди!

Війна у Греції лютує
і в Індонезії новій,
і Трумен коштів не шкодує
й людської крові
в жертву їй.

І папа римський палить ладан,
благословляє псів загін,
у дикій злобі всесвіт ладен
рабом вельмож зробити він...

Вельможі... Зовсім жалюгідне
на всій планеті їх число.
З них кожний труситься і блідне
за вчинене народам зло.

А їхнє зло — грабунки, змови,
чванливість грішної душі,
лукавий жест, брехливе слово,
на диких бойнях бариші.

Якби могли, вони б купили
чи вкрали — що б там не було —
у тебе, наше сонце миле,
довічне світло і тепло.

Щодня горланячи про атом,
наш гнів розпалюють вони.
Народи світу — це солдати,
солдати миру — не війни.

Ти, сонце, чуєш їхній голос.
Він котиться уздовж, ушир,
летить від полюса на полюс:
— Війна війні! А світу — мир!

І всі народи вірять щиро,
що в дружбі виборять права
на щастя — жити у сумирі.
Всіх нас згуртовує Москва.

Йдемо, в стальні ряди зімкнуті,
до тебе, сонце, проти тьми.
І знають вороги: ми — судді,
їм вирок винесемо ми.

1949

З Борисполя дорога вкрита пилом,
перегуками, клекотом машин.
А ген цвітуть жоржини. То могила.
В ній полягли, спочили батько й син.

В одній частині їм прийшлося бути.
На захід перемога їх вела.
Вони ішли. Їх смерть зустріла люта
тут, на порозі рідного села.

Про них живе легенда: раннім ранком,
коли зірниця зацвіла в п'яті,
зустрілись воїни з ворожим танком —
підбили танк і полягли самі.

Ми танк перекували на машини.
А батька з сином поховали там,
щоб чути їм було пісні пташині
і голос праці, сповнений життям.

Жнемо чи сіємо — про подвиг згадка
нас окриляє в творчому труді.

* *
*

Вітер між деревами
вітами травневими
тихо шелестить.

Оживає вулиця.
Може, й ти проснулася
в цю щасливу мить.

Хочеться у ліс піти.
Тільки в тебе іспити.
Підеш в інститут.

Іспити з історії.
А мені, повторюю,
хвилюватись тут.

1949

МІСТО

В. Глогову

Підійшов випадково до карти,
і постали в уяві моїй
не твої співомовки та жарти,
а шляхи, де ходили ми в бій.

Де ти зараз, товаришу вірний?
Чи згадаєш, чи прийдеш сюди?
Бачу шлях у країні загірній,
твого танка гарячі сліди,

в задунайських полях батальйони,
їм, здається, немає числа.
Бачу шлях, де знамено червоне
нам назустріч болгарка несла.

Ми його прикріпили до башти
і пішли до нових переправ.
Вірний друже, на слові пробач ти,
я, напевно, всього не згадав —

хто виносив які подарунки,
зустрічалися з ким і коли,
та похилої хати румунки,
у якої ми воду пили,

ні тобі, ні мені не забути.
Жаром бою пашіла броня.
З хлібом-сіллю виходили люди,
говорили: — Ви — наша рідня!..

На обличчях сіяли усмішки,
і не в жарти народ гомонів,
як би танком зітерти обніжки
і навіки прогнати панів.

У надії до тебе тяглося
сотні чорних натруджених рук...
Шелестіло обабіч колосся.
Ти стояв, обіпершись на люк.

Весь ти був наче вилитий з міді,
але сталлю дзвеніли слова.
І лунала в твоєму привіті
наша правда, велика, жива.

Все згадати не можна й не варто.
Але ти пригадай, назови,
відшукай ту краплинку на карті —
вбогу хату румунки-вдови.

Там, як вісника світлого міста,
нині перший збудовано дім.

Його названо йменням танкіста,
кажуть люди, іменням твоїм.

Тож нам жити в серцях і в граніті,
бути першими поміж людьми.
Як багато в широкому світі
зерен щастя посіяли ми.

1949

ШОСЕ

Встає у тиші ранків
нових мостів бетон.
Іде через Іванків
автобус — яв чи сон?..

Шосе... Обабіч жито
зелене поросло.
Було ти знамените,
село моє, село,

черствим окрайцем хліба,
вибоями доріг.
Було це вчора ніби.
Я все в душі зберіг.

Зберіг і пам'ятаю,
як на моїх очах
оце шосе безкрає
стирало давній шлях.

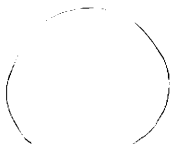
Піснями голосними
дзвенять дроти навкруг

про те, що скоро йтиме
тут електричний плуг...

Знов зустрічі й прощання
на вулицях села,
де юність моя рання
мужніла і цвіла.

Майстрам і машиністам
дивлюся довго вслід.
— Іванків буде містом,—
говорить мій сусід.

1949

Минає вересень, а неба просинь
світлішає і ширшає кругом.
І дихає весною рання осінь,
багата, щедра плодом і зерном.

Гіллячками постукуючи в рами,
дерева ронять виспілі плоди.
Зібравшись біля клубу вечорами,
походи й битви згадують діди.

Показують онукам переправи,
як свідків громадянської війни,
де Щорс водив свої залізні лави,
де з ним пліч-о-пліч в бій ішли вони...

Ішли, незламні, за радянську владу,
за світлу долю, за щасливі дні.
Ішли за буйний плід оцього саду,
що зріс на бойовищі по війні.

А я дивлюсь, де щорсівця могила
горить в пожежі квітів серед нив,

ОСІНЬ

Сходять зорі, як і навесні.
І повітря запашне і чисте.
Тільки трохи вкоротились дні
та в садах ледь-ледь прижовкло листя.

Рання осінь. Соковитий плід
з тихим дзвоном струшують дерева.
В пам'ять увійшла на безліч літ
ця пора багата вереснева.

Рання осінь дощиком бринить
поміж телеграфними дротами,
то, гляди, одягнеться в блакить,
йде за електричними плугами...

Золото розсипле на ріллю,
лебедине пір'я біля броду.
Рання осінь. Я її люблю
за мінливість, за багату вроду.

Рання осінь... Але видно там,
де задумались про вирій птиці,

зеленіють молодим життям
пагінки озимої пшениці.

А полям ні краю, ні межі.
Ось де простір для роботи й мрії!
Відчувати радісно душі,
як врожай наш сіється і спіє.

1948

Із книжки
„Вірні друзі“

* * *

Дощ пройшов.
Ранкове сонце блискає.
А крізь шибку райдуга з росин
вигнулась над самою колискою.
Простягає рученята син.

Пальчиками,
ніжними, манюніми,
до проміння доторкнувся він.
І воно, здалось,
живими струнами
забриніло, загуло, як дзвін.

Мати бачить.
Мати посміхнулася.
Перед нею в сяєві росин
уявилася широка вулиця:
йде по ній найменший,
шостий син.

І стоїть вона,
мов хоче зміряти
всі шляхи великого життя.
Материнське серце!
Як не вірити
в синове яскраве майбуття.

Над просторими
новими хатами
верховіттям гомонять сади.
В небеса поглянеш —
він літатиме...
Як він пильно дивиться туди!

Він до сонця
ближче підніматиме
землю, щоб розкішніше цвіла.
Недарма з колиски рученятами
тягнеться до світла і тепла.

1949 — 52

ЩАСТЯ

Пам'ятаю, здригаючись, рушив
на війну ешелон.
Тільки спалах хустинок та кружев,
та волосся, що білений льон.
Мимо тебе промчав ешелон.

Від'їжджаючи в ночі незнані,
я повірив тобі.
Став я жити в твоєму зітханні,
в чистій мрії, безсонній журбі.
Як же бути не вдячним тобі!

На Дніпрі, в ночі битви за Київ,
знав лише мій комбат,
як я вголос про зустрічі мріяв.
І сьогодні з високих Карпат
я дивлюся вперед, не назад.

Я прощаюся вперше з землею
без вагання і сліз:
і була вона й буде моєю.
Я на ній народився і зріс
і кохав тебе з болем до сліз.

Серце жаром пашить небувалим:
там — війна й чужина
за карпатським крутим перевалом.
Та з тобою мені не страшна
і війна й чужина.

1944 — 56

Здається, спить уся планета.
Впав місяць в море і погас.
А ми чекаємо: ракета
ось-ось підніме в наступ нас.

Не дмуть на берег вітровії,
дотлів трави морської шовк.
Принишк і ворог. Розумію,
що ненадовго він замовк.

Він там, над прірвою траншеї,
заліг під гнітом темноти,
мов павутиння, за межею
колючі сплутує дроти.

Шаліє, не здається ворог
в передчутті лихих годин:
в просторах Балтики суворих
вся армія — не я один.

Я знаю, хто кого поборе.
Я добре бачу звідсіля —
за ним позаду — ніч і море,
за мною — ранок і земля.

1945

Земля в це літо щедра плодом.
Дивлюсь навколо — і люблю
окрилля хмар за небозводом,
дощем зволожену ріллю.

Люблю, як дівчину кохану,
як друга-воїна в бою.
За всі щедроті їй пошану
пісенним словом віддаю.

1950

ПІСНЯ ПОЛЯ

Спілою калиною
зацвіли вогні.
А туман долиною
плине вдалині.

Хвилею доноситься
пісня звідтіля.
Росяться, колосяться
вранішні поля.

Як не дорожити
вами, ячмені,
і тобою, жито,
в рідній стороні.

Сонця перші промені
блиснули здаля.
З вітром на добро мені
шепчуться поля.

1951

ДУМА ПРО ПОЛКОВНИКА

Горить вікно одним одне
на цілий гуртожиток.
І хлопець інколи зітхне
і перегорне зшиток.
І тихо затремтять уста —
от-от зірветься пісня.
І що він пише — чи листа,
чи вірші так допізна?
Ген-ген дрижить Волосожар.
Торкнувся шибки вітер.
І погляд молодий шахтар
чомусь одвів од літер.
Він довго дивиться туди,
схилившись до рами,
де терикони й поїзди,
і зорі над копрами.
А потім шарудить рука
у вицвілих паперах.
І думка тепла і легка
шукає дальній берег.
Рука знаходить мимохідь
з окопу дві записки,

який і досі ще стоїть
очам і серцю близько.
В штаб хлопця посилав комдив
з записками оцими.
І хлопець очі затулив...
І ось перед очима
встає та сама висота
і одинокий човник,
і берег, і могила та,
в якій лежить полковник.
І дивиться вона в віки,
подібно мавзолею.
Сади Морави, як вінки,
переплелись над нею.
Вгорі не хмара і не дим,
а сонце, як знамено.
І вітер розмовляє з ним,
з полковником, щоденно.
Вночі освічує зоря
колишне бойовище,
неначе лампа шахтаря
спускається все нижче...
А пам'ять хлопця зберегла
і блиск очей, і голос,
і над задумою чола
ледь сивуватий волос.
А ще в полковника були
міцні шахтарські руки.
Вони з забою почали
шлях слави і науки.
І жив би він...
В забій — гляди —
ішли б удвох щоразу.
Везли б частіше поїзди

КОРЕЙСЬКА БАЛАДА

Крутиться маленький глобус...
І ввижається мені:
Чан Чен Ай — корейський хлопець—
мчить в горах на коні:
батьківщина у вогні.

За плечима в нього ранець,
буйна курява встає.
Третю ніч американець
людям спати не дає,
по селу з гармати б'є.

У селі і в полі горе:
рис чорніє, жовкне чай.
Чан Чен Ай летить у гори
і гукає Чан Чен Ай:
— Хто живий — на бій вставай!

Під знамена Кім Ір Сена
він збирає юнаків.
Рідна стороно зелена,
громом падає твій гнів
на проклятих ворогів!

Позавчора рано-вранці,
тільки розтавала ніч,
стрілися американці
з Чан Чен Аем віч-на-віч.
То була кривава січ.

Він притиснув їх до моря,
навіжених та лихих.
Обвалились вічні гори
градом-каменем на них.
Стогін досі не затих...

Крутиться маленький глобус.
І ввижається мені:
Чан Чен Ай — корейський хлопець —
на ворожому судні
марить боем уві сні.

То ж сьогодні Чан Чен Ая
полонили вороги.
Закували Чан Чен Ая
у залізні ланцюги,
зникли рідні береги.

Хвастають американці,
що вино криваве п'ють,
що живим з Кореї бранця
відправляють в дальню путь —
до Америки везуть...

Крутиться маленький глобус.
І ввижається мені:

Чан Чен Ай — корейський хлопець—
на ворожому судні
марить боєм уві сні.

Перед Труменом він стане,
скаже:— Не уб'єш мене!—
Трумену в обличчя гляне,
вірних друзів спом'яне,
їм з Америки гукне:

— Йдіть у бій і силу множите,
щоб вас ворог не зборов!
Трумен не шкодує коштів,
Трумен жадібний на кров,
шле солдатів знов і знов...

Крутиться маленький глобус...
І ввижається мені:
Чан Чен Ай — корейський хлопець—
на ворожому судні
марить боєм уві сні.

Мовчки глобус обертаю
і на ньому шлях судна
прапорцями позначаю.
Океанська далина
і бурхлива і сумна.

Нею всюди шле гармати —
смерть народам Уолл-стріт.
Та народів не скувати,
піднялися у похід,
запалав огнями Схід.

Не стихають батареї,
і кипить металу шквал.
Друже мій, в твоїй Кореї
убиває той метал
окупантів наповал.

Я душею відчуваю:
ворог не розлучить нас!
Ми з тобою, Чан Чен Аю,
ще зустрінемося не раз
після бою в добрий час.

1950

СРІБНА КАТЕРИНКА

Там, де Альта котить води сині
світлим ранком, вечором імлистим,
буйний сад розкинувсь при долині,
яблука рясніють поміж листям.

Як подивишся — звичайні з виду,
а на сонці видно в них зернинки.
— Як зовуться?— я спитав у діда.
— Як зовуться?— Срібна катеринка.

Назва ця для мене вже відома,
я про це не вперше нині чую.
Тільки вперше тут, неначе дома,
яблуко зриваю і куштую.

Дід нахмурих посивілі брови,
і тому я запитав ласкаво:
— Де живе дочка садівникова —
Катерина, дівчина русява?

Дід зітхнув, у відповідь ні звуку.
Та коли кінчилося мовчання,

садом ведучи мене під руку,
так почав своє оповідання:

«Катерина... Ось ходи зі мною...
Чи пізнав би ти її в обличчя?
Катерина ще перед війною
бачила Мічуріна аж тричі.

І було від нього як приїде,
зразу в сад, і закипає діло.
В неї тільки й мови про гібриди,
ми ж тоді в них мало розуміли.

Тож вона сама їх відбирає,
довго не нарадується щепам.
От, як бачиш, і в твоєму краї
виріс сад між річкою і степом.

В пам'ятне воєнне лихоліття
сад уперше на своєму віці
дуже буйне викинув суцвіття.
Та дерева ледь не вмерли всі ці.

Не від спеки — від пожежі листя
стало влітку в'янути й горіти...
Катерина від руки фашиста
впала, захищаючи гібриди.

Це вона ці яблуні придбала,
це вона ці яблуні ростила.
Тут вона з гвинтівкою лежала...
А оце... оце її могила.

Поховали над широким шляхом
у годину раннього світання,
щоб було їй чути щебет птахів,
гомін праці, плоду опадання.

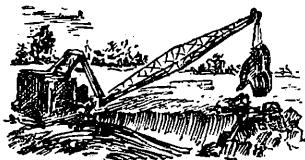
Так вона веліла. Все їй чути,
тут і сонце й вітер із долини.
З того літа називають люди
яблука іменням Катерини».

Дід замовк... Я пригадав заставу,
чай пили ми з яблуками взимку,
лейтенант нас пригощав і славив
більше всього срібну катеринку.

В Заполяр'ї теж про неї чути,
звідти я листа одержав нині —
«Срібна катеринка... що за чудо
виросло у вас на Україні!»

Я мовчу. Я не хвалюся діду,
Він і сам, звичайно, розуміє,
як зросли мічурінські гібриди,
і збулися Катерини мрії.

Сад шумить. Співає пісню мати.
Птахи перегукуються дзвінко.
В світ широкий дивні аромати
розливає срібна катеринка.

Із книжки

„Повінь“

ВІДПЛИВАЄ ПАРОПЛАВ

Відпливає пароплав
рідною рікою.

І хлопчина помахав
вслід йому рукою.

Він стоїть без картуза,
під рукою карта.

Покотилася сльоза.
Плакати не варто!

Чому хлопця ти не взяв,
друже-капітане?

У Каховці ж пароплав
все одно пристане.

Хлопець розуміє все:
так людей багато
пароплав туди везе
греблю будувати.

Хочеться те диво з див
бачити й хлопчині.

З капітаном говорив
він про це з годину.

Показав йому свій план
і малюнок греблі.
Посивілий капітан
мовив слово тепле:

«Ти ще молодий, зажди,
ще учитись треба.
Досить у Дніпра води,
досить щастя в тебе!

Я тобі пораду дам —
план цей зберігати:
не одну ще греблю нам
треба збудувати

на Дніпрі, чи на Дінці,
чи на іншій річці,
може, тільки, що не в цій —
в іншій п'ятирічці.

Отоді якраз твій план
прийдеться до діла...».
Посміхнувся капітан.
Хвиля зашуміла.

Відпливає пароплав
рідною рікою.
І хлопчина помахав
вслід йому рукою.

1950

ПІСНЯ МИРУ

Сонце горить степове,
дим над садами пливе
за голубі небозводи.
Мир тобі, рідний заводе!

В полі доспіло зерно.
Сонцем наливо воно.
В поле комбайн вирушає,
Мир тобі, рідний врожаю!

В'ються над степом орли.
В битві за мир полягли
друзі, яких ми любили.
Мир вам, братерські могили!

Вперше маленьке дитя
кроки зробило в життя.
Тупають ніженьки юні.
Мир тобі, рідне, манюне!

Вітер колише траву.
Поїзд летить у Москву.
Поїзд летить, наче птиця,
Мир тобі, рідна столиця!

1952

ШЕВЧЕНКО

Ішов на Запоріжжя пароплав.
В підніжжі круч уже снувався вечір.
Та сонцем весь осяяний стояв
Тарас Шевченко на горі Чернечій.

І раптом шум на палубі ушух,
коли ми порівнялися з горою.
І першим шапку зняв казах-пастух
і тихо мовив воїну-герою:

— Тарас!.. Не віряться моїм очам,
що не живий стоїть він на кургані.
Ми з ним знайомі. Ми його ім'ям
назвали сад в моєму Казахстані.

Відповідає воїн: — На війні
був танк «Шевченко» — бойова машина.
Велике щастя випало мені
вести його по вулицях Берліна...

На палубі чимало нас було
з Росії, України і Кавказу.

У кожного світлішало чоло,
і кожен з нас віддав уклін Тарасу.

А він стояв в вінку зелених віт.
Висока хвиля билася в підніжжя.
Поет дивився пароплаву вслід,
нас проводжаючи на Запоріжжя.

Туди, де шляхту й турків-яничар
громили наші предки у двобої.
Прославив їхні подвиги Кобзар,
живуть в народній пам'яті герої.

1952

СОЛОВЕЙ

Війна спалила сад оцей
і висушила став.
І довго-довго соловей
до нас не прилітав.

Ми посадили ясени,
рясних троянд кущі.
І щедро мирної весни
їх полили дощі.

Ми насадили яблунь, слив,
відкрили джерело.
Воно через привілля нив
до ставу потекло.

І задивились ясени
у синій-синій став.
І соловей в цей день весни
про себе вість подав.

Я слухаю і ним горджусь,
за спів дзвінкий хвалю.

Він, може, і набрид комусь,
а я ж його люблю.

Люблю його вечірній свист
в трояндному гаю,
там, де коваль чи тракторист
жде дівчину свою.

Так дуже хочеться мені,
щоб сад наш вічно цвів
і більше в нашій стороні
співало солов'їв.

1951

ПОВІНЬ

Коли остання гасне зірка
і голубіє рання вись,
із Володимирської гірки
на лівий берег подивись.

Не роси на рівнині мокрій,
не синь гаїв, не сіра мла —
Дніпро!.. Розлився ген за обрій.
І звідки ця вода прийшла?

Є озеро в полях Росії,
по ньому плавають човни,
воно, як небо, голубіє.
Я там зустрів огонь війни.

Давно вже зникли там окопи,
траншеї, бруствери, вали.
Ми звідти по шляхах Європи
народам волю понесли...

Із озера того, на диво,
з-під верб, де в'яжеться пором,

дзвінкий струмок тече грайливо.
Він називається Дніпром.

Він з кожним кроком все мужніє
і все бурхливішим стає.
У той струмок земля Росії
з глибин джерельні води лє.

І соками у Білорусі
його напоюють ліси.
Від них пливе в живому русі
він, повний світлої краси.

А потім — доли України.
Прорізавши за схилом схил,
струмки, джерела, луговини
потоку добавляють сил.

І ось тих сил чудесний вияв —
морським прибоєм повінь б'є.
І задивився в неї Київ,
своє обличчя пізнає.

Дніпро — це слава трьох народів,
навіки зріднених братів.
Не раз, не вперше він виходив
з своїх високих берегів.

Не вперше повинню шаліє,
та вперше він за сто століть
піски, бурани, суховії
піймав у зрошувальну сіть.

Дніпро

Він котить по каналах воду
в широкопілля і гаї.
Дівчата з Кам'янського Поду
зустріли з радістю її.

І поливають нею квіти,
і щедро зрошують сади.
Багате, кажуть, буде літо
на урожаї, на плоди!

Столітній дід, мабуть, з годину
дивився в свіжу течію.
Він вперше з вудкою хлопчину
зустрів у рідному краю.

— І що за повінь,— каже мати,—
не знаю, їй кінця нема.—
А дід сміється — як не знати?
Це повінь щастя...

Недарма

Дніпро п'є воду трьох народів —
навіки зріднених братів.
Він так ніколи не виходив
з своїх високих берегів.

1952

ПЕРЕДГРОЗЗЯ

Всю леваду, всю отаву
занесло вербовим листом.
Випадково біля ставу
я знайшов твоє намисто.

Грім ударив, дощ закрапав.
Серед ставу крикнув селех.
Сам не знаю, як потрапив
я до цих стежок веселих.

Ані смутку, ані жалю.
І яке до того діло,
з ким ти йшла із фестивалю
із сусідньої артілі.

Передгроззя! Урочисто
грають блискавки червоні.
І горить, горить намисто
і пече мені долоні.

1946 — 53

ТКАЛЯ

Була пора зимова, пізня.
Кругом святкового стола
сиділи ми. І, наче пісня,
про тебе розповідь пливла.

Я мовчки підійшов до рами.
І впливала з темноти
знайома фабрика з вогнями.
Ти звідти мусила прийти.

Зустрітися і розпитати
мені хотілося давно:
чи справді тчуть твої верстати
найтонше в світі полотно?

Цвіла узором скатерть біла,
неначе інеєм зима.
Всі між собою гомоніли:
її ти виткала сама.

Коли ж вернулася з роботи,
то непомітно роздягла

пухнасту шаль, пальто і боти
і тихо залою пішла.

І віялось навколо стану
тонке блакитне полотно.
Чи не з вечірнього туману
тобою виткане воно?

Ти посміхнулася безмовно,
подумала, відповіла:
— Ні, не з туману, а з бавовни,
що на Херсонщині зросла.

1952

ГЕОЛОГ

Замазаний в глину
на хлопцеві одяг,
бензином і лісом пропах.
Цей хлопець у гумових,
добрих чоботях,
проводить весь день на горбах.

У нього супутники —
карти і прилади,
і сонце, й негода, і грім.
Людей таких
піснею треба окрилити,
щоб легше ходилося їм.

В моєму натхненні,
у спогаді, в помислі
він житиме довго тепер.
— Він — очі і вуха
на нашому промислі, —
мені говорив інженер.

Він ямку відрие
углиб на півсажня,
вислухує землю у ній.
Чим дише, чим пахне
вона, неосяжна,
відчути, пізнати зумій.

І раптом у нього,
як блискавка ночі,
в очах спалахнули вогні.
Невже йому чути,
як нафта клекоче
десь там, у глухій глибині?

Невже йому видно
підземні джерела,
що рвуться на волю, наверх?
Над ними порода
зчерствіла, дебела —
пласт каменю льодом зашерх.

Прадавня порода
покірною стане
завзятим юнацьким рукам.
За літо цей хлопець
ту нафту дістане,
що тисячоліттями там,
можливо, клекоче,
можливо, завмерла,
чекає години бурінь.
Тут виростуть вишки,
і вріжуться свердла
на три кілометри в глибінь.

Мій друже геолог,
з-під каменю й глини
не солі й грязі каламуть,
а нафта дзвінкими
потоками хлине.
Так цілі століття минуть.

Не буде вже нас.
Над хребтами крутими
оцей не закружить орел.
А нафта ітимає,
ітимає, ітимає
з відкритих тобою джерел.

І пахнути буде
так само у горах
тобою добутий бензин.
І житимеш ти
у серцях і моторах,
у гомоні гір і низин.

1953

ДІВЧИНКА СКЛИКАЄ ГОЛУБІВ

На верхів'ях гір заголубів
ранішній серпанок.
Дівчинка скликає голубів,
вийшовши на ганок.

І цвітуть весною рукава
білої сорочки.
І з пашнею сиплються слова:
— Гулі, голубочки!..

Тихо спурхує за птахом птах
їй на плечі з даху.
Дівчинка у сизих голубах
вся — подібна птаху.

Дивиться у простори ясні,
мрійно очі мружить.
Над подвір'ям, ген у вишині,
білий голуб кружить.

Нижче й нижче крилами шумить.
Що ж на шийці в нього
голубіє — стрічка чи блакить
неба вікового?

Він сідає і зерно клює,
п'є джерельну воду,
ніби тут знайшов житло своє,
ніби жив тут зроду.

Розправляє буйні крила вшир
і летить на східці.
Дівчинка читає слово МИР
на блакитній стрічці.

1951

В ЧЕКАННІ НОВОЇ ВЕСНИ

Ця яблунька жовкла і в'яла
на сірому схилі одна.
Не знаю, на кого чекала,
кого виглядала вона.

Хтось поруч розчистив алеї,
а хтось виноград посадив.
І він потягнувся до неї,
стан яблуньки міцно обвив.

Під небом карпатського літа
на ній зарясніли плоди.
І дівчина хлопця зустріти
виходила часто сюди.

І, може, вони догадались,
коли гомонів листопад,
про що між собою шептались
ця яблунька, цей виноград.

Повіяла осінь над схилом.
В чеканні нової весни
блаженно, як дівчина з милим,
заснули в обіймах вони.

1952

ВИШИВАЮ МИЛОГО ПОРТРЕТ

Вишиваю милого портрет.
Не порвися, нитко!
Сіло сонце за гірський хребет,
милий прийде швидко.

Над горою в'ється орленя,
сонце проводжає.
За горою милий мій щодня
нафту добуває.

За Карпати у широкий світ
йде про нього слава.
І його шанує весь мій рід,
вся моя держава.

Я у серці радощі таю:
нитка не порветься,
як побачить вишивку мою,
щиро посміхнеться.

Візьме в руки полотно ляне,
полотно узорне.
Хай не хвалить за портрет мене,
хай лише пригорне.

1952

ПІСНЯ НАД ХВИЛЯМИ

З турецького берега хвилі,
як сестри на отчий поріг,
прийшли, не рахуючи милі,
і дівчині впали до ніг.

Покірні лише вітровію,
встають — за горою гора.
І пісня над ними радіє
і тужить, як старша сестра.

Вслухаються в неї і птиці,
і небо, й морська глибина.
Ця пісня зростала в темниці,
а зараз на волі вона.

Родилася в серці поета
за морем, в чужому краю.
Це пісня Назима Хікмета.
Я голос його пізнаю.

«Виходьте, народи, в походи,
у бій, проти рабства й війни.

Для правди нема перешкоди,
її не задушать пани!..»

Цю пісню не можна убити,
закути в темниці тяжкій
так само, як заборонити
родитися хвилі морській.

І віриться: рано чи пізно
над морем в світання ясні
турчанка співатиме пісню,
цю пісню в своїй стороні.

1952

МАТИ

Ніч мене зустріла в горах
гуркотанням невідомим.
На пісок, сухий, мов порох,
буйний дощ полився громом.

Дощ і стогін вітровію.
Де б я міг заночувати?
Зігрівав мою надію
вогник станції чи хати.

Він то блимав крізь тумани,
то зникав переді мною.
Я негадано-неждано
опинився над водою.

Блискавки, подібно рибі,
грали, гаснучи в озерах.
Дід-грузин мене — спасибі —
перевіз на другий берег.

Він, кремезний, міцнорукий,
стежку показав до хати.
— Тричі у вікно постукай,
і тобі відчинить мати...

Я в вікно постукав тричі
і сказав ласкаво: — Мамо...—
В жінки подив на обличчі,
жінка сплеснула руками.

І розгублена, в тривозі,
двері навстіж відчинила
і завмерла на порозі,
перелякана, безсила.

— Я не злодій, не розбійник...—
А вона мені:— Прохожий...
Був у мене син, покійник,
ти на нього дуже схожий.

Схожий голосом і станом.
Ось його останнє фото.
Чи із ним, із капітаном,
не ходив ти у походи?..

Я дивлюся, червонію,
дим і жар перед очима.
Що я бачу — давню мрію
чи насправді побратима?

Я сказав тривожно:— Шота!..
— Шота...— вимовила мама.

— Ми в одній служили роті.
Нас прозвали близнюками...

Серце, що ж ти б'єшся глухо,
б'єшся важко, без упину?
Що ж це ти, глибока туга,
ожила в одну хвилину?

Що ж тепер мені сказати.
Не зумію, не посмію.
Мати, сказано, є мати,
все відчує, зрозуміє.

І вона мене спитала,
де юнацьке тіло влучив
той чужий шматок метала
і чи довго хлопця мучив.

Я поклав на груди руку.
— Прямо в серце?— і зітхнула
мати важко. І ні звуку.
Не забулося минуле.

З вірних друзів і понині
не забутий мною жоден.
Є на нашій Україні
За Дніпром посьолок Шотин.

То посьолок робітничий.
Там ми Шоту схоронили...
Є в грузинів добрий звичай —
гостя називати милим,

частувати кращим медом,
хліб давати на дорогу,
спати класти під наметом
з шовку синього, тонкого.

І джерельною водою
гостю голову помити.
Все було це і зі мною.
Чим я можу відплатити?

Цілу ніч біля каміна
над вогнем сиділа мати.
Я розказував про сина
все, що тільки міг згадати.

Цілий день стара грузинка
біля мене воркотала.
То усмішка, то сльозинка
на вустах її сіяла.

І від рідного порога
до Кури, до переправи
провела мене в дорогу,
попрощалася ласкаво.

І тремтячою рукою
щось дістала із корзини.
— Це земля... Візьми з собою...
Покладеш на груди сина...

Ще раз глянула на мене:
— Хай тобі щастить усюди...—
Небо Грузії зелене,
я про тебе не забуду.

Як те ліжко для спочинку
під наметом синім-синім,
як ту матір, ту грузинку,
що мене назвала сином.

Я у неї взяв з собою
і бажання і надію.
Землю, взяту над Курою,
над своїм Дніпром посію.

І Дніпро й Кура — всі ріки —
хай зіллються воедино.
Серцю ти близька навіки
рідна земле — батьківщино.

1952

ГІРСЬКА БАЛАДА

Де хребти кам'яні,
де за парками парки,
там зустрівся мені
танк англійської марки.

Ген за шестеро гін
його видно край шляху.
Схожий здалека він
на морську черепаху.

Він, загрузши у рів,
у замшілу траншею,
від дощів та вітрів
весь покритися іржею.

І щодня перед ним
вічно гнівне, суворе
б'є прибоєм важким
розхвильоване море.

І щоночі Кавказ
його кутає млою.

Наче ветхий баркас,
він дрижить від прибою.

Де він взявся й коли?
Хто б це міг розказати?..
— Танк сюди привели
чужоземні солдати

змити кров'ю пісок,
потрощити дерсва,
вкрасти жирний шматок
для англійського лева...

Хто забуде слова,
що говорить абхазка?
Подивись — голова
в неї сива, мов казка.

Років тридцять назад
по цьому прибережжі
йшов англійський десант,
і палали пожежі.

Молодою була
ця абхазка в ту пору.
З кулеметом ішла
по цьому косогору.

Чи не з батьком твоїм
вона звідси стріляла?
Чи не вибухів грім
залишив ці обвали?

Років тридцять назад
тут було поле бою.
Весь англійський десант
тут наклав головою.

І нагадує танк
на шляху всім проходим
гул минулих атак,
бій з десантом ворожим.

І засвідчать орли
(їм було що кліювати),
як отут полягли
чужоземні солдати.

Навіть цей моревій
сліду бою не згладив.
Ще і досі живий
той, хто слав тих солдатів...

Хто забуде слова,
що говорить абхазка?
Подивись — голова
в неї сива, мов казка.

Черчілль з крику охрип
як тоді, в час Антанти,
знов підняв смолоскип
і готує десанти.

Чи забув він той бій,
цю приморську рівнину,

цю могилу, в якій
він солдатів покинув?

То для них був урок,
і його не забути,
як історії крок,
що назад не вернути...

Свіжий вітер подув,
вітер моря й світанку.
Чорний ворон заснув
на англійському танку.

1952

ВИНОГРАД

Опадала, відлігала
з виноградника суцвіть.
Дівчина мене прохала:
— Ще побудь у нас, не їдь.

Чи не хочеш обгортати
ти зі мною ці кущі?
Чи цураєшся лопати?
Чи страшні тобі дощі?

— Дуже хочу обгортати
я з тобою ці кущі.
Не цураюся лопати,
не страшні мені дощі.

Тихо осінь наступала,
задзвеніла листя мідь.
Дівчина мене прохала:
— Ще побудь у нас, не їдь.

Чи не хочеш ти збирати
цей багатий урожай?

Після збору винограду
хоч назовсім від'їжджай.

— Дуже хочу я збирати
цей багатий урожай.
Після збору винограду
я поїду, так і знай.

Паморозь уже вкривала
виноградну верховіть.
Дівчина мене прохала:
— Ще побудь у нас, не їдь.

Погуляєш до неділі
серед гір та луговин,
будеш в мене на весіллі
пити вина з кращих вин.

— Довго ждати до неділі.
Признаюся, що мені
вина в тебе на весіллі
будуть надто вже хмільні.

1952

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

1. ПІСНІ І КВИТИ

І де були почуті мною
і ці слова і цей мотив?
Грузинки голос молоді
неждано серце полонив.

Слова й мотив для мене звісні.
І їх не вимовити — гріх.
Слова із «Лісової пісні»
я змалку в пам'яті беріг.

На кипарисову алею
співачка вийшла із п'їтьми.
Я назирці спішу за нею.
І раптом зупинились ми.

Блакитне озеро барвінку
захвилювалося внизу.
З-за скелі грім ударив дзвінко,
на нього кинувши грозу.

Лапатий дощ біжить по хвилях,
біжить і стелеться, як дим.
Барвінок не одцвів, не виляг.
Він злився з небом голубим.

Він піднімається, тріпоче,
щоб ще буйніше зацвісти.
А серце б'ється і не хоче
очей від нього одвести.

Приємно серцю, мій барвінку,
в таку годину, на дощі,
згадати Лесю Українку:
вона садила ці кущі.

Її нема... А ти розрісся,
покривши камінь і шпориш.
І від узлісся до узлісся
блакитним озером шумиш.

Серед садів, серед граніту
живуть і квіти і пісні.
Я попрощаюся, поїду,
і будуть снитися мені

високі скелі і співачка,
що вийшла вдосвіта сюди,
і дорога моя землячка,
що залишила ці сліди.

І ні грозі, ні вітровію
не стерти пам'ятних слідів.
Дивлюся, слухаю, радію.
Не знаю, хто б не захотів

пісні і квіти залишити,
як перші радощі й жалі,
і з ними жити, вічно жити
на братній сонячній землі?

2. ЧИНАРА

На скелі ні трави, ні квітів.
Лише одна чинара.
Її щоночі, я помітив,
оповиває хмара.

Зволожує зелене листя,
коріння напуває.
Коли ж минає ніч імлиста,
та хмара відлітає.

І цілий день — у час розлуки —
кипить чинара в шумі.
Їй задрять кипариси й буки,
схилившись в задумі.

Вона пісні дарує світу
то журні, то веселі.
Вони ж не можуть гомоніти
так високо на скелі.

Скажу про тебе: так же само
ти, мужня поетесо,
своїми щирими піснями
дзвениш до піднебесся.

3. БАЖАННЯ

Шкода, що я не дійшов до Сурамі*.
Десь воно там, за крутими горами.

Кажуть, його, те містечко, завжди
кутають білим цвітінням сади.

Кажуть, що й досі стоїть той будинок,
де ти знайшла і привіт і спочинок.

Рідними стали грузини тобі.
Їх ти пізнала в житті й боротьбі.

Пошепки всі між собою говорять,
ніби ти й нині за працею, поряд.

Ніч наступає. В твоєму вікні
не загоряються ясно вогні.

Люди бояться тебе розбудити
і починають навшпиньки ходити.

Я заповітну надію таю:
нам би зустрітися в цьому краю

десь над Ліахвою чи Алазанню.
Тісно у грудях моему бажанню.

---

* Леся Українка довгий час жила на Кавказі. Вона померла в м. Сурамі 31 липня 1913 р. За рішенням уряду Грузинської РСР там у 1952 р. відкрито музей і бібліотеку ім. Лесі Українки.

Хочу скоріше в Сурамі прийти,
з тінню твоєю розмову вести.

В спадщину голос дістати від тебе.
Більшого щастя для мене не треба.

4. ДЖЕРЕЛО

Мішок за плечима. І посох.
Над кручами в'ється мій шлях.
То весь він у травах та росах,
то весь у дрібних камінцях.

І вітер загірний, і спека.
Долину туман заволік.
Десь в горах оцих, недалеко,
тече невичерпний потік.

Скоріше б кінчилась дорога,
прийти б до того джерела.
Розказують люди, ти з нього
натхнення і силу пила.

І ось розступилися гори,
і вітру затихло виття.
Безмежне розкрилося море,
оце джерело те — життя.

1952

НА ДОБРАНІЧ

Вже стали темними й шпилі.
Все спить — куди не глянеш.
Бажаю спокою землі:
— Вітчизно, на добраніч!

В гнізді на скелі спить орел,
в ожині — коноплянка.
Мене і їх цей шум джерел
розбудить на світанку.

А зараз виє десь шакал,
сміються сови хором...
Моряк іде, минувши вал,
з рушницею над морем.

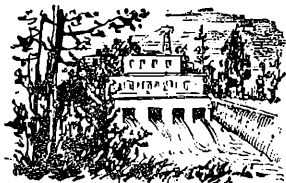
А в морі — крейсера вогні
і ледь помітний катер.
Вони вартують в тишині
Вітчизну — рідну матір.

Хай знають люті вороги:
ми пильні і суворі.

Спочили доли й береги,
і вітер стих на морі.

Зоря освічує зорю.
Все спить — куди не глянеш.
З гори дивлюся й говорю:
— Вітчизно, на добраніч!

1952

Із книжки
„Гірські потоки“

Тому любов, тому хвала,
хто вийшов першим із села
у поле до роботи!
Гуде літак, гуде бджола.
У кожного свої діла,
у кожного турботи.

Ніхто не гається тепер:
давно вже косить комбайнер.
Давно орач за плугом.
Рибалка вийшов до озер.
Давно підпасич-піонер
погнав отару лугом.

Як руку, промінь на плече
поклало сонце гаряче
без сумніву й бентежень.
Коли ще дужче припече,
то тільки лежень утече.
Боїться сонця лежень.

Хвала всім раннім орачам,
всім комбайнерам, сівачам.
Хвала бджолі й пілоту,
і піонерам-пастухам.
Хвала усім товаришам,
хто полюбив роботу.

1954

ЩО Ж ТИ ХОДИШ В НЕПОКОЇ?

Поміж полем, поміж лугом
стелеться межа.
Там з моїм гуляє другом
дівчина душа.
Квітку дівчина зірвала,
квітку білу, наче сніг,
і йому подарувала
чи на згадку, чи на сміх.

Сам не знаю, чи радіти,
чи тужити знов.
Хай дарує хлопцям квіти,
а мені — любов.
Добрим хлопцям трактористам,
добрим хлопцям орачам
я віддам луги барвисті,
а любові не віддам.

Ой, піду я полем, лугом
та на ту межу,
як зійдуся з вірним другом,
так йому скажу:

— Що ж ти ходиш в непокої?
Що ж ти завдаєш тривоги?
Серце дівчини такої
не дарується на двох.

1955

СВІТАНОК НАД СЕЛОМ

Світає, над селом світає.
Омріяний, жаданий час!
Все оживає, підростає
і манить, і хвилює нас.

Хвилює запах: солод яблук
невпинно ллється на уста.
Хвилює звук: щебече зяблик
над щастям рідного гнізда.

Хвилює барва: ніжить трави
імла прозора, голуба.
Тонким мереживом заграви
причепурилася верба.

І, може, вперше серця порив
я нині стримати не смів,
почувши в клекоті моторів
глухе іржання табунів.

Побачивши, як рівним строем
йшли реактивні літаки,

як дівчина привіт героям
послала помахом руки.

І вилила в одне зітхання
гарячу повінь почуттів.
Що ж, може, в це ясне світання
її коханий пролетів.

Вогонь моторів, тупіт коней.
Над шляхом крила пилюги.
Роняє небо мак червоний
на сіножаті, на луги.

Діди зустрілись біля кладки,
стоять, і хвалиться один,
що знову зменшено податки,
що знов дешевшає сатин.

Що вчора, скинувши опорки,
він добрі чоботи надів.
Легким туманом дим махорки
снується в бородах дідів.

Снується дим, як давній спомин:
тут рання молодість пройшла.
Так і тоді димів той комин,
коли я вийшов із села.

А як тій дівчині живеться?
Чи, може, заміжжю вона?
Чи, може, знову посміхнеться
мені з напільнього вікна?

Не клич у гості, біла хато.
Не заспокоюйся, село!

Зробити треба ще багато,
щоб ти по-справжньому цвіло.

Чи не від того хмуришь брови
моя супутниця, сестра?
На пасовище йдуть корови,
але не з кожного двора.

І помічає гостре око:
ген на околиці села
сіріє хатка одиноко,
у землю вікнами вросла.

Встає з солом'яної стріхи
цвілий зеленкуватий мох.
То наші вади та огріхи
на світлій ниві перемог.

Тому в селі і в полі — всюди
так гучно гомін задзвенів.
Тому так рано встали люди —
ще до перегуку півнів.

І тільки той, кому ще спиться,
не бачить, як з дзвінких доріг
підходить цегла й черепиця
до сірих предковічних стріх.

І там, де зараз від отари
сліди рябіють на піску,
проляжуть рівні тротуари
в цвітінні яблунь та бузку.

І люди знають, вірять щиро,
що незабаром — восени

побачать і Гришка і Гмирю
по телевізору вони.

І я співати не покину
про світанкову далеч нив.
Я в добру і в лиху годину,
моє село, тобою снів.

Он місяць над блакитним гаєм
в промінні сонячному згас.
Світає, над селом світає.
Жаданий час.

1954

ОДИН СЕРЕД СТЕПУ

Милуюся житом: ну й жито!
Вже скоро пожовкне, доспіє.
А небо, як шовком розшито —
там синє, а там червоніє.

Один серед степу. І тиша.
І запах терпкого полину.
І вітер колосся колише,
узвишшям біжить на долину.

Колись тут ревіли гармати...
Пройти б на старе бойовище,
та ні в кого шляху спитати...
А жито все вище, все вище.

І може, мій рідний врожаю,
тому, що тут друга забито,
я спокою досі не маю
і миле таке мені жито.

Весь день так ішов би і гладив
колосся, як друга волосся,

співав би про славу солдатів,
яким воювати прийшлося.

Не буду я спокою мати,
аж доки в широкому світі
навіки не стихнуть гармати —
на суші, на морі, в зеніті.

1954

ЗЕМЛЯ

Земле, моя всеплодущая мати.

І. Ф р а н к о

Із листям попрощалося гілля.
Нагнуло павутиння материнку.
За літо натрудилася земля,
притихла, зажадала відпочинку.

Зігріта сонцем, теплотою рук,
нас наділила щедрими дарами.
Коли ж їй грім послав останній звук,
заснула, приколихана вітрами.

І що їй сниться — весни чи бої,
чи та пора, навіки серцю мила,
як вперше революція її
для всіх людей доступною зробила?

З тих днів вона все кращою стає
в буянні квіту, сніжної поросі.
З тих днів її ніхто не продає
і не купує, як товар, за гроші.

У закутках не точаться ножі.
Ніхто не йде по росяному сліду,
щоб за межу на тій таки межі
помститися нахабному сусіду.

Дивлюсь і вгадую — чи тут, чи там,
за тим переліском, де сохне м'ята,
була тісною нива двом братам,
за клопоть ниви брат застрелив брата.

Перелісок, де хлопець кров'ю стік,
вказала світу Ольга Кобилянська.
Не знала і не знатиме повік
такого злочину земля радянська!..

Зігріта сонцем, теплотою рук,
нас наділила щедрими дарами.
Коли ж їй грім послав останній звук,
заснула, приколихана вітрами.

Я вас, дощі, прохаю, щоб її
ви досхочу зволожили, обмили,
щоб тихі ниви, голосні гаї
набрались більше молоді сили.

А ви, сніги, до ранньої весни
прикрийте землю ковдрою товстою.
Мороз не викублить озимини
колючою своєю бородою.

Листок із лісу котиться в поля
зустрінути, затримати сніжинку.
За літо натрудилася земля,
притихла, зажадала відпочинку.

Ми ж не спочинем. Гомонить весна
десь над зимою. В неї свій рахунок:
нові машини, золото зерна —
землі моїй найкращий подарунок.

Сьогодні, завтра слатиме ЦК,
як слав і вчора з гомінкого міста,
в село не одного будівника,
професора, пілота, металіста.

І я приїхав з міста до села
індустрію врожаю оспівати.
Найкраща пісня, що в душі зросла,
про тебе, земле, всеплодюща мати.

Узяту з бою, квітчану в труді —
таку тебе ми змалку полюбили.
Вбирай же, земле, соки молоді,
виросуй, земле, найбуйніші сили.

1953

ВИРІЯ

Як в дитинстві, лежу горілиць
на пожовклому лузі.
Проводжаю до вирію птиць.
До побачення, друзі!..

Чую ваше прощання в імлі —
вечорами й ночами
журавлі, журавлі, журавлі
пролітають ключами.

Білий півень кричить спорану
біля ферми над шляхом,
мов на завтра пророчить весну
всім збентеженим птахам.

Тільки серце не вірить ніяк
баламутному півню,
бо сьогодні й приручений шпак
вже покинув шпаківню.

І задумавсь про ластівку сад,
про шляхи невеселі:

як вона доведе пташенят
за моря, за пустелі.

Я ж радію, і пісня бринить
у душі моїй щирій:
птахів більше і більше летить
з кожним роком у вирій.

Уклоняюся рідній землі,
на якій народились
ластівки, солов'ї, журавлі...
Не зітерти б їм крилець!

І мені їх поверне весна
знов до пізнього літа.
В них і в мене вітчизна одна —
наймиліша у світі.

1953

ЗІБРАЛАСЬ НАША ВСЯ РОДИНА

Ще червоніють надвечірні хмари,
а вже в саду під тінями алей
в обіймах мліють, завмирають пари.
І плаче і сміється соловей.

Палац культури вікна розчиняє.
Вбиральниця стирає пил із них.
Про солов'я співаючи, прохає,
щоб він ще довго-довго не затих.

Сьогодні тут відбудеться вистава —
тужитиме з Одаркою Карась
десь за Дунаєм... Люди Борислава
побачать цю виставу перший раз.

І я догадуюся, навіть знаю,
почувши пісню: «Їдьмо в рідний край»,
хтось засумує, бо із цього краю
поїхало багато за Дунай.

Не за Дунай, а далі — за Європу.
Завербував американський пан

їх, безробітних, вивіз, як худобу,
десь в інший світ — за синій океан...

Шумить весна. У штольнях, біля вишок
нових машин пливе над містом гук.
І як би став для них в пригоді лишок
тих, звідси забраних робочих рук.

Ні, я втішаюся не білим садом
не палацом, що вікнами горить,
а тим, що над будовою міськради
червоно-синій прапор майорить,

Він — слава й символ нашого єднання.
Під ним зібралась наша вся сім'я.
Кінчилось безробіття і вигнання.
Під ним цвіте республіка моя.

І може, як поет за всіх поетів,
я тут сьогодні гордістю горю,
до українців, що на цій планеті
де б не жили, я звідси говорю:

Були в нас полководці і герої.
Були в них славні подвиги, діла.
Але завжди надвое чи натрое
країна розкордонена була.

А зараз глянь — лежить дорога звична
в Карпати, в Чорномор'я, на Донбас.
Так слався ж, партіє комуністична,
в одну родину ти зібрала нас.

1953

ГАРМОНІЯ

Чорні брови, чорний чуб.
Гармоніст-дівчатолюб
де подівся? Нам без нього нудно.
Він з дівчатами всіма
крадькома та жартома
вмів переморгнутися прилюдно.

А любив — одну любив.
Йй намиста накупив,
та не смів його подарувати.
Грати він туди ішов,
де була його любов
в час весілля, гулянки чи свята.

І коли її, струнку,
бачив з іншим у танку,
розцвітав гарячою душею.
Він нікому не моргав,
він ніколи так не грав,
безупинно стежачи за нею.

То співали солов'ї,
обсицаючи її
срібним дзвоном ніжної любові.
І ні ревності, ні жаль,
ні тривога, ні печаль
не терзали серце юнакове.

Тільки ж сталась новина:
на весілля зве вона.
І поніс він їй намиста перла.
І заграв і, як на гріх,
затріщав і лопнув міх.
З того дня гармонія завмерла.

І тепер вона лежить.
І тепер вона мовчить
в час весілля, гулянки чи свята.
І не знають матері,
чому пізно до зорі
не заснуть, зітхаючи, дівчата.

1954

ТРИ МОГИЛИ

Ось три могили, три сестри
постали перед нами.

Це їх обвіюють вітри
легендами, казками.

Цю першу, де вогнем заграв
розквітнули жоржини,
насипав Мудрий Ярослав
в честь руської дружини.

Легенда крізь віки й туман
нас поведе й покаже
і степ, і шлях, де половчан
громило військо княже.

А друга, що дрімоту й сон
розвіює по полю,
взяла навіки у полон
татарську буйну волю.

Не прилітає крук сюди,
ночами вовк не вие.

Ніщо не збудить крик орди
могутнього Батия.

А третя, де сивіє мла
і звечора, і зрана,
на груди шляхті налягла,
як булава Богдана.

В серцях нащадків не погас
далекій клекіт грому.
Що предки здобули для нас,
не віддамо нікому.

Летять віки, шумлять вітри,
цвітуть і сохнуть трави.
А три могили, три сестри
стоять, як велич слави.

1954

РОЗДУМ

Г. С. Богданову.

Що шумить — чи деревце,
чи вода потоку?
Ні, прислухайтеся, це —
гул Нового року.

Закипає далина
у солодкій млості.
Ніч. Стою біля вікна:
скоро прийдуть гості.

Поки дійдуть до воріт,
я в одну хвилину
рідну землю, цілий світ
думкою облину.

Щось у далеч серце зве.
Хай воно простежить,
хто сьогодні чим живе,
що кого бентежить.

Серцю бачиться нова
біля мосту хата.
В ній з родиною вдова
зустрічає свято.

Вина, страви на столі —
знак добра і миру,
дар плодющої землі
за роботу щиру.

Земле, людям ти дала
щастя нероздільне.
Тільки ж чому край стола
місце батька вільне?

Мати стала перед ним
і рушник прослала,
і за звичаєм старим
ложку й хліб поклала.

— Може, заїде дід Мороз,
треба чемно стріти.
Бійтеся його погроз...—
І сміються діти.

А сама кладе пиріг,
думає про Одер:
може, справді з тих доріг
вернеться господар.

Серце лине через міст,
зустрічі віщує.
Серед мосту гармоніст
дівчину цілує.

Згадується тьма ночей,
клекіт над рікою,
друзі ті, що міст оцей
врятували боем.

Що змели вогонь і чад
вражої навали,
що закоханих дівчат
не доцілували.

Від моста і до моста
серце помандрує,
через села та міста,
де життя вирує.

Встала, як огнений вал,
райдуга до хмари.
В Задніпрянщині метал
варять сталевари.

З півночі, з крижини друг
шле вітання голос.
Серед лютих завірюх
він пливе на полюс.

Там, за полюсом, земля
не моя, не рідна.
Зараз лайка звідтіля
чується огидна.

Кат погрожує мені
і моїй країні.
Будьмо пильні! Не страшні
виродки зміїні.

Серце, вийди на кордон,
привітай солдата,
що в цю ніч, забувши сон,
стерезе від ката

спокій наших матерів
і дітей спочинок,
щоб світився і горів
цей вогонь ялинок.

Друзям в праці, в боротьбі
щастя побажаю,
рідна земле, а тобі —
доброго врожаю.

Сніг мете, вітри гудуть
в віковому русі.
Ось і гості вже ідуть.
З Новим роком, друзі!

1954

ОЛЕНЬ

Про війну тривожні спогади
навіває стежка ця.

І тому так жаль сполохати
зараз навіть горобця.

Раптом — олень із-за бескиду
вилітає на обрив.

Вуха щулячи від плескоти,
через річку переплив.

Рикнув над водою бистрою
і оглянувся й замовк.

Я прицілився і вистрелив...
В річку покотився вовк...

Хвилювання й задоволення
у душі моїй злились.

Згадую: в такого оленя
ворог цілився колись.

Ні, не тут, а там, пригадую,
де ромашки білять луг.

З-за куща звалив гранатою
ворога того мій друг.

Олень біг по виднокругові,
розвіваючи мій жаль.
В той же день моему другові
генерал вручив медаль.

А мені це задоволення
вище всього: я б хотів
кожну стежечку для оленя
вслати шкурами вовків.

1953

НАД ПОТОКОМ

У глибокій ущелині,
де ні світла, ні зелені,
брала дівчина воду —
голубу прохолоду.

Плескоталися струмені.
Провести б, як сестру, мені,
освітити б душею
весь потік перед нею.

Раптом дівчина крикнула,
над водою поникнула
і в руці, наче гада,
підняла автомата.

Автомата з патронами
синювато-червоними,
що відлиті у Рурі
в час минулої бурі.

Вийшла сонцем розцвічена
і заплакала дівчина:

з цього автомата
вбито рідного брата.

Я ж її заспокоюю,
нахилившись над зброєю:
вже нема того ката,
що стріляв з автомата!

Задивляюся в просторінь,
лине хмарочка осторінь,
щоб упасти туманом
над чужим океаном.

Десь там інші муштруються,
в інших землях готуються
автомати й катюги
для нової наруги.

Нам погрожують атомом.
Тільки ми не дріматимем.
Хай-но спробує ворог —
не відлигнув наш порох.

Ти не плач і повір мені:
є ущелини з прірвами
в землях морганів, крупнів
для патронів і трупів.

1954

БУКОВИНІ
(З М. Емінеску)

Вічно пам'ятатиму, рідна Буковино,
я твою романтику: гори і долини
в ніжному шептанні.

І річки бурхливі, і високі скелі,
і від піни води білі, мов куделі,
рано на світанні.

Всі мої посмішки і плачі, й надії
вилиті у пісні, вилиті у мрії
легко, таємниче.

В спогадах постало все переді мною,
крає моє серце мовою ясною
і до тебе кличе.

Та на грудях в тебе злі відлюдьки й досі,
це вони ворожать на моїй дорозі
й ніби задрімали.

Ніби все забули, щоб співав на славу
про щасливу долю, про зорю яскраву,
що давно пропала.

І коли по небу вільною ходою
йде спокійний місяць в тиші наді мною,
в ту годину пізню

у руках Еола арфа зарокоче,—
він співає пісню, милу пісню ночі,—
то валгальська пісня.

Наче сільф в безсонні в ту нічну годину
б'ється мое серце, б'ється без упину,
б'ється легко, глухо.

Шлях в чудесних мріях серце пробиває,
через доли, гори та гаї безкраї
направляє тугу.

І витає туга довго над тобою.
Я ридаю, серцю не знайти спокою —
б'ється безупинно.

Так завжди, як тільки я тебе згадаю,
бідну мою душу стогін розтинає,
рідна Буковино!

1952

* *
*

Ночами нишпорю в паперах,
шукаю досі те число,
коли я ваш покинув берег,
віддавши в руки вам весло.

Я хочу правду вам сказати.
Мабуть, догадувались ви:
ми воїнам не хліб — гранати
перевезли на острови.

Через годину, в ту негоду,
затих над Балтикою бій.
Тож є і ваша крапля поту
у перемозі світовій...

Буває інколи охмарюсь,
подумавши про те, коли
ви серед моря, наче парус,
свою хустину підняли.

Вона давно відмайоріла.
Але, повірите мені,

вона ще дужче забіліла
на віддалі в моєму сні.

Тому і нишпорю в паперах,
тому і вгадую число,
коли я знов побачу берег
і з ваших рук візьму весло.

1947

Над Альтою в вечірній час
пливли ліниво сині тучі.
А я, хлопчисько, гуси пас,
полохав коників співучих.

Вже сутенілося, коли
ішли дівчата над водою.
Йдучи співали і взяли
мене купатися з собою.

Я вперше бачив, як блищить
під місяцем дівоче тіло.
Чи не тоді — в той час, в ту мить
моє дитинство відлетіло?

1940

МІСТОК

Місток, мов шия лебедя,
біліє, в вербах тонучи.
По ньому не до тебе я
ішов, як стало поночі.

Мені вже переказано,
що ти з другим заручена,
виходила до ясена
то рада, то засмучена.

І я порою пізньою
прийшов сюди постояти,
тебе своєю піснею
востаннє знепокоїти.

І щось мені все чується,
і щось мені ввижається —
чи голос твій хвилюється,
чи поїзд наближається.

Це паростання клетоту
важке, як муки совісті.

Далеко ти, далеко ти
поїдеш в цьому поїзді...

Вогні, з вагона кинуті,
ген-ген біжать по-заячи,
де ти ходила іноді
розмай-траву шукаючи.

Чого ж листочки ясена
шепочуться, мов сироти?
Чи в те, що переказано,
не хочеться їм вірити?

Місток, мов шия лебедя,
біліє через річеньку.
Ходив колись до тебе я
по ньому в темну ніченьку.

1954

ДИТИНА ЙДЕ ДО ШКОЛИ ПЕРШИЙ РАЗ...

Дитина йде до школи перший раз.
Погожий ранок. У родині свято.
Голубить, чепурить малого мати.
Воно ж і так прекрасне без прикрас.

Крилом спадає чубчик на чоло.
А очі квітнуть, сонячні, безодні.
Мале радіє, знає, що сьогодні
великий шлях науки почало.

Від букваря, що в сумочку кладе,
від зошита, від олівця й чорнила
моя земля для нього простелила
дорогу знань в майбутнє, молоде.

Ті люди, що раніше тут жили,
для нього будували цю дорогу,
багатства нагромадили для нього,
для нього храм науки возвели.

Ті люди, що народяться колись,
не скажуть — ні! — про нього щось
погане.

Для`них зразком будівника він стане.
Вони уже навіки з ним злились.

Дитина йде до школи перший раз.
Про це не згладиться ніколи спомин.
І що я вгледів, слухаючи гомін,
дитячий гомін, що наповнив клас?

Це гомін віку, його сила, зріст.
Він разом з рученятами оцими
міцнішатиме, впевнено ростиме
і виросте у гул майбутніх міст.

Дитина йде до школи перший раз.
Сьогодні, завтра з букваря узнає:
були пани, були раби у нас.
Тепер немає.

Але за далечню морів і хмар
ще є пани, ще є раби на світі,
є матері, батьки, нещасні діти,
які не знають, що таке буквар.

Лише над нами світлі небеса.
Лише над нами сонячна заграва.
Манюне, сірооке, кучеряве,
ти — наша гордість, молодість, краса.

1954

ТИМКО ГАЙДУК

Столітній дуб і три вербички
вартують хату біля річки.
Чого там в кожному вікні
так рано світяться вогні?
Немов зоря, сіяє хата.
Чи там готуються до свята?
Чи, може, там у вечір цей
чекають бажаних гостей?
Два хлопці — вірні побратими
туди прямують, а за ними
дівчата з квітами пішли.
Кому ж ті квіти понесли?
Чого туди по цій пороші
так поспішати листоноші?..
Отак міркуючи, іду
повз хату в тихому саду.
Мені назустріч вийшла мати,
прохає в гості завітати.
Я низько поклонився їй,
як рідній матері своїй.
Питаю: — Що це — чи дозвілля,
чи іменини, чи весілля?

Людей зібрали ж неспроста.
Всміхнулись матері уста.
Сльоза на віях задрижала.
Старенька так мені сказала:
— Сьогодні прийняли Тимка,
мого найменшого сінка,
партійні збори в комуністи...—
Вона мене прохає сісти.
Я ж хату поглядом обвів,
шукаю найтепліших слів,
щоб комуніста привітати.
На жаль, Тимка немає в хаті.
— Він прийде,— каже хтось мені.
Він ще і досі у млині...—
Без нього будем розмовляти
про нього. Хай почує мати.
Чи є людина тут така,
щоб не раділа за Тимка?
У нього сила, як у лева.
А серце — сонце полудневе.
З ним познайомилися ми
у час воєнної зими.
Напевно, пам'ятає мати,
як увійшов танкіст до хати.
З тривогою казав танкіст,
що зірваний на річці міст,
як перейти глибоку воду,
чи тут немає близько броду.
Тимко сказав: — Я знаю брід! —
Пішов з танкістами в похід.
Він, з ними сівши у машину,
через узлісся та лощину,
а потім через яр та схил
їх вивів у німецький тил.

І він узнав, як пахне порох,
який буває лютий ворог.
Тимко з бійцями подружив,
у них повагу заслужив,
лежав під кулями немало.
А всього хлопцеві минало
в ту зиму чотирнадцять літ.
Солдати, рушивши в похід,
несли в душі його відвагу
в Берлін до самого рейхстагу.
В рейхстазі стрілося мені
ім'я Тимкове на стіні.
Хтось переможною рукою
його накреслив після бою.
Героя хлопчика ім'я
читав із хвилюванням я.
Чи знав про це Тимко?.. У школі
він вчився, ріс у комсомолі.
В селі, відомо всім, тепер
Тимко найкращий комбайнер.
Коли доспіють урожаї,
він першим в поле вирушає.
Гул поля хлопця полонив
шептанням жита, шумом жнив,
досвітнім голосом сопілки,
вечірнім криком перепілки,
солодким запахом зерна...
Прекрасна наша сторона!
Поглянеш — там гаї синіють,
а там озера голубіють,
над ними, наче вартові,
стоять могили вікові.
А там ліси, ліси і гори,
а за лісами — степ і море.

Де знайдеш землю ще таку,
подібну свіжому вінку?
Ліси і гори, і озера,
і люди славлять комбайнера,
бо заміняє сотні рук
з машиною Тимко Гайдук.
Де проведе Тимко машину,
в стерні не знайдете зернину.
В осінні ж і зимові дні
Тимко працює у млині.
Коли до столу ми сідаєм
і паляницю розламаєм,
про нього згадуємо знов:
він хліб оцей збирав, молов.
Так згадують про нього всюди
ласкавим словом добрі люди.
Він добрим людям — брат і друг.
Він грізний ворог ледацюг.
Коли він виступить на зборах,
від слів правдивих та суворих
неробів кидає у піт.
Для них тоді немилий світ.
Один дрижить, а інший скаче.
Така в Тимка залізна вдача.
— Нероби,— каже,— люди злі,
носити важко їх землі.—
Так як же хлопцеві такому
правдивому та запальному
у нашу партію не йти,
свій племінь серця не нести?
І ось Тимко зайшов до хати.
Його цілує рідна мати.
І дорогі товариші
поздоровляють від душі.

Поштар вручає телеграми.
Дівчата квітами, словами
його обсіпали в цю мить.
Він розгубився і мовчить.
А я Тимкові руку тисну
й дарую цю про нього пісню.

1954

Тоем л

Чоловік з Росії

I

Знов душа палає перед вами,
гори і долини.
Знов її наповнює піснями
соловей з калини.

Знов її, хвилюючись, хвилює
пахощами зелень.
Знов вона знайомий клекіт чує
з темряви ущелин.

Чує клекіт вічного потоку,
вслухується в нього.
І встають в уяві перші роки
віку грозового:

Над узгір'ям
грому гуркотання.

Постріли солдатів.
Завірюха страйків.

Дим повстання
тут звивався й падав.

Все, що зараз я почув і вгледів,
буду пам'ятати.
Звідси предок мій
— поет з поетів —
оглядав Карпати.

Перед ним з узгір'я, наче лава,
вниз повзли тумани.
Між туманами до Борислава
йшли заробітчани.

На руках несли убоге збіжжя
і маленьких діток
до нафтових ям,
в гірське підніжжя.
Він був тому свідок:

як відвага й сила бориславця
виростала в муці,
як наш вік двадцятий починався
громом революцій.

II

Жовта, ніби вкрилася іржею,
на столі газета.
І ріпник з дружиною своєю
слухає поета.
У поета чуб, як житній колос,
очі, як волошки.

І, мабуть, від пісні
срібний голос
став хрипливим трошки.

— Кажеш, нічим оплатити подать.
Справа невесела.
А у мене й досі не виходить
з голови Киреля.

Я ж Кирелю знав ще отакою,
брав колись на руки.
Восени ми з нею під горою
вдвох садили буки.

Виростуть вони. ;
Неправди скелю
зрушать наші діти.
Квіти щастя там,
де кров Кирелі,
будуть червоніти.

Смерть, хай знають
всі пани скажені,
жде їх попереду...—
І поет, згорнувши, до кишені
заховав газету.

Вже хотів іти.
Надворі гомің.
Стук біля порога.
Небо кидає
то сніг, то промінь
місяця блідого.

Змерзлий місяць
вкутався ганчір'ям
порваної хмари.
Бовваніють і пливуть узгір'ям
вишки, як примари.

Не гірська вода
шумить потоком,
не квиління буків.
Хтось так тихо,
наче ненароком,
у вікно постукав.

Увійшов ще тихше у будівлю
і сказав:— Сусіде,
проситься людина на ночівлю.
З Татр чи в Татри їде...

Тільки хай про це
не знають люди.
Чоловік з Росії.
І його розшукують усюди
царські лиходії.

Знітився хазяїн, очі долу,
треться на ослоні.
А поет підводиться з-за столу,
сплескує в долоні:

— Чоловік з Росії?
Як неждано!
Кличте до господи!
Ти чого вагаєшся, Степане?
Побілів чого ти?

Увійшов з провідником до хати
невисокий ростом
чоловік і мовить винувато:
— Не чекали гостя...

Чоботи обмів коло порога,
обтрусив ушанку.
Видно, не легка його дорога.
Видно, їде зранку.

Роздягнувся і присів на лаві,
кошеня погладив.
— Як живеться вам у Бориславі
при австрійській владі?

В сірій шибці блиснула, майнула
місяця підкова.
Глянула на гостя і зітхнула
жінка ріпникова:

— Дівчинку сусіда поховали,
старшеньку, Кирелю...
Позавчора наші страйкували...
Поліцай застрелив...

І ріпник зітхає:— Ние спина,
видно, на негоду...
Тут не буде ні колись, ні нині
щастя для народу.

Треба всім нам їхати в Канаду,
утікати з дому.
Проклинаємо даремно владу.
Влада ж ні при чому!

А поет хитає головою,
іспідлоб'я гляне:
— Що ти? Схаменися! Що з тобою?
Постривай, Степане.

Ти стоїш за цісаря, за шляхту?
Значить, не навчили.
Хто ж з землі твоєї
смокче нафту,
а із тебе сили?

Чуеш, ось написано в газеті,
що за вільну працю
піднімається по всій планеті
хвиля демонстрацій.

Для панів
ми бидло, гречкосії.
Воювати з ними
треба так, як борються в Росії
наші побратими.

Піднімає зброю проти пана
робітник Росії.
Скоро революція настане,
цілий світ обвіє.

З вуст поета
перед гостем слово
полилося тихо:
— В забороні наша рідна мова,
це — народне лихо.

Говорити вголос — по-чужому,
а по-своєму — нишком.

Віддається спаленню, погрому
українська книжка.

Виростають неписьменні діти.
Так бажає влада.
Скільки нас розкидано по світу
в Австріях, Канадах!

Гість примружив очі, усміхнувся,
розстебнув жилета
і рукою теплою торкнувся
на столі газети.

По рядках очима швидко водить,
став перегортати.
— «Правда»!
Добре, що вона доходить
і до вас в Карпати.

Дуже добре ви поговорили.
Спірки я люблю ці...
В світі зараз назрівають сили,
сили революцій.

Буржуї не видали зарплати?
Їхню підлу зграю
треба дружно
силою долати
геть по всьому краю!

Стало тихо.
В цю хвилину з печі
зсунулась ряднина,
показалась голова і плечі.
Виглянув хлопчина.

Дивиться на гостя
пильно, строго,
ніби соколятко.
Гість піднявся,
підійшов до нього.
— Як зовешся?
— Гнатко...

— Є для Гнатка
в мене подарунок,—
і, діставши книжку,
хлопчику дає.
На ній малюнок —
киця ловить мишку.

Хлопчик перший
із усіх помітив,
що у гостя світло
лється із очей гарячим літом.
В ньому все розквітло:

Сині гори і зелені доли
з кручами, ставками.
Хлопчику ввижається: до школи
він іде з книжками.

Це помітив і ріпник з поетом,
і його дружина:
гість куди не гляне,
де не йде,
там
наче сонце плине.

Всі презирнулись між собою:
може, це приснилось?

Хата стала зовсім не такою.
Хата оновилась...

Оновились лавки, стіни, скриня
і долівка й двері...
Стіл накривши, кличе господиня
гостя до вечері.

А господар дивиться й радіє,
уклонився гоже.
Що ж приємне синові Росії
він зробити може?

Він його, окинувши очима,
посадив на покуть.
Перед ним — поета-побратима.
Сам сідає збоку.

Так у нас ведеться споконвіку:
гостю дорогому —
доброму з дороги чоловіку —
краще місце в домі.

Він в своєму і в чужому краю
ширий друг для бідних.
Всіх людей трудящих він вважає
за своїх, за рідних.

Тих, що з ями нафту добувають
і копають штольні,
тих, що руки найчесніші мають —
репані, мозольні.

Тих, що сплять в оселі і в байраці,
в курені, в печері,

тих, що засинають після праці
часто без вечері.

Він для всіх, для всіх живе і хоче
шлях їм показати,
шлях до щастя —
з ями, з бруду, з ночі
на ясні Карпати.

III

Відлетіли, прошуміли весни
і літа і зими.
Теплий спомин у душі воскресне,
зватиме й вестиме

ген за місто,
до глухих байраків,
до старих акацій,
де мужніли сили
перших страйків,
перших демонстрацій.

Я дивлюсь —
не марево пливе там
на загірні луки,
то шумлять посаджені поетом
віковічні буки.

Розрослися!
І нова оселя
виринає з гаю.
Я не знаю,
де лежить Киреля,
тільки добре знаю,

Що її брати
бурять сьогодні
в горах свердловини,
їм належать
нафтові безодні,
гори і долини.

Гомонить над Бориславом літо.
В шелестінні кленів
пам'ятник стоїть,
в підніжжі квіти.
То великий Ленін.

В час, коли ранкове сонце хвою
стало заливати,
підійшло до пам'ятника двоє —
дід Степан із Гнатом.

Вигнувши дугою сиві брови,
дід мовчав з хвилину,
стиха усміхнувся і промовив:
— Пам'ятаєш, сину?..

Пам'ятаєш, як у ніч завії
оновив нам хату
чоловік з братерської Росії?
— Пам'ятаю, тату!

— Закликав тоді нас
той прохожий
воювати з паном.
Він на Леніна
був дуже схожий
і лицем і станом.

Відійшли, оглянулись обоє.
Сонце шлях їм стеле.
Идуть вони туди,
де б'ють прибоєм
золоті джерела.

Ті джерела,
що в зимову пору
відкривав, як мрії,
зрушивши неправди вічну гору
чоловік з Росії.

Він живе на цих орлиних скелях
в цвіті, що біліє,
у легендах, у серцях, джерелах —
чоловік з Росії.

1953

З М І С Т

ЛІРИКА

Стор.

Із книжки «Добрий ранок, Україно!»

«Прощай, мій Дніпре!»	5
Іду	6
Хуртовина	7
Твій одинокий лист	9
Він загубив товариша в бою	11
«Васильки цвітуть на Васильківщині»	13
«Атакували висоту»	15
«Я з Комсомольської вулиці...»	17
Козак Таманчук	19
«Росіянку, моя росіянку...»	21
Москвичка	23
«Я завтра залишу твою кімнату»	25
Струна	26
На руїнах	28
Вітер	30
«Хто розкаже, як живе Шевчиха?»	31
Волга й Дніпро	32
«Край дороги упала в нескошене жито»	34
«Я про тебе вдень не передумаю...»	36
Лежу серед лугу в зеленій траві	37
Біла станція	38
Зустріч у дорозі	40
«Києве мій, ти не вимер!»	42

Моряк	44
Після битви	46
Лист до моєї вчительки	48
«Що я тобі напишу...»	50
Жниця	52
«В темну ніч на березі Дніпра...»	53
«Річка котиться між нами...»	55
«Серед глухої темноти...»	57
«Як мені вже набридла зима!»	59
«Ти себе чеканням не томи!»	61
«Марино, я люблю тебе, Марино!»	63
«Треба вірити, треба ж знати...»	65
З ліжка	67
Літо	69
«Україно моя (А на серці тривога)»	71

Із книжки «Лірика»

«Вітер стих»	73
«Я не чекаю смерті з темноти...»	74
Корсунські поля	76
«В білій-білій тишині палат...»	78
«Я прийшов, як додому, в цей двір»	79
Над Варшавою	81
Під зорями Польщі	82
Сніжинки	84
«Вітер каже: будь сміливим!»	86
«Можливо, смерть не пересилю...»	88
Судети	90
«Все те, що стало радістю моєю...»	92
На могилі Бетховена	94
«Тут веселились і тужили...»	96
«Як тільки очі я заплющу...»	98
Попіл	100
Вулиця кохання	102
«Не подумай, що так легко й просто...»	104
Листи	105
«Як давно це було!»	108
В рідній стороні	110
«Колос виспів»	112
«Мовчання. Шлях. Волосожар...»	115

Ешелон іде на Ленінград	116
«Сон-трава дрімає край дороги»	118
«Тиша. Тиша»	120

Із книжки «Схід сонця»

«Знов над моєю Україною...»	121
Пісня	123
«Гранітний стовп — очам пересторога...»	124
«Люблю осінні мовчазливі Альпи...»	126
«Костьол далекого містечка...»	128
«Мені Міцкевича подарувала...»	131
Книга Пушкіна	133
«Все забуто. Все пройшло»	135
«Як ми зустрілися неждано!»	137
Світло у вікні	139
Хвилина	141
«Які погожі ранки над Дніпром...»	145
Буря-завірюха	144
До сонця	147
«З Борисполя дорога вкрита пилом...»	151
«Вітер між деревами...»	153
Місто	154
Шосе	157
«Минає вересень, а неба просинь...»	159
Осінь	161

Із книжки «Вірні друзі»

«Дош пройшов»	163
Щастя	165
«Здається, спить уся планета»	167
«Земля в це літо щедра плодом»	169
Пісня поля	170
Дума про полковника	171
Корейська балада	174
Срібна катеринка	178

Із книжки «Повінь»

Відпливає пароплав	181
Пісня миру	183
Шевченко	185
Соловей	187
Повінь	189
Передгроззя	192
Ткаля	193
Геолог	195
Дівчинка скликає голубів	198
В чеканні нової весни	200
Вишиваю милого портрет	202
Пісня над хвилями	204
Мати	206
Гірська балада	211
Виноград	215
Леся Українка	
1. Пісні і квіти	217
2. Чинара	219
3. Бажання	220
4. Джерело	221
На добраніч!	222

Із книжки «Гірські потоки»

«Тому любов, тому хвала...»	224
Що ж ти ходиш в непокої?	226
Світанок над селом	228
Один серед степу	232
Земля	234
Вирій	237
Зібралась наша вся родина	239
Гармонія	241
Три могили	243
Роздум	245
Олень	249
Над потоком	251
Буковині	253

«Ночами нишпорю в паперах...»	255
«Над Альтою в вечірній час...»	257
Місток	258
Дитина йде до школи перший раз...	260
Тимко Гайдук	262

ПОЕМ І

Чоловік з Росії

Редактор *Г. Г. Ігнатенко*
Художник *А. С. Мистецький*
Художній редактор *К. К. Калугін*
Технічний редактор *М. А. Лихота*
Коректор *І. В. Кравець*

*

ШВЕЦ ВАСИЛИЙ СТЕПАНОВИЧ.

Избранное

(На українском языке)

* .

Здано на виробництво 29. XI. 1956 р. Підписано до друку 18. III. 1957 р. Формат паперу 70×92/32. Папер. арк. 6. Друк. арк. 14,04 + 1 вкл. Обліково-видавн. арк. 11,394. Ціна 7 крб. 25 коп. Замовлення 866. Тираж 3.500.

4-та поліграфічна фабрика Головвидаву Міністерства культури УРСР, м. Київ, пл. Калініна, 2.